

Fascinerad av vatten

Miljögifter finns i världens alla hav, menar Joachim Sturve

LÄGGS NER?

Inga pengar till
orgelforskning

SID 4

STÄNDIGA AVBROTT

Administration
tar alltmer tid

SID 9

GU I VÄRLDSTOPPEN

Forskning om äldre
allt hetare

SID 22

Rekrytering avgörande för vår framgång

ETT NYTT ÅR har börjat och som vanligt är det ett intensivt arbete att summera året som gick. I skrivande stund görs det sista för att färdigställa universitetets årsredovisning, som bygger på det som rapporterats in från fakulteter, institutioner och olika enheter. Årsredovisningen ger en bild av verksamhetens utveckling under 2013 men är också en vägledning inför 2014. Den beslutas av universitetsstyrelsen den 19 februari och skickas sedan till Utbildningsdepartementet.

Sammantaget gick det bra för Göteborgs universitet under fjolåret. Forskningsintäkterna ökade. Söktrycket till våra utbildningar var fortsatt starkt. Men vad gäller utmaningen att stärka vår konkurrenskraft ytterligare, finns det fortfarande en hel del att utveckla både inom forskningen och utbildningen.

I ENLIGHET MED den riskanalys som vi gör varje år, är arbetet med att utveckla våra rekryteringsprocesser avgörande. Det gäller såväl akademisk, teknisk som administrativ personal. För den akademiska personalen, inte minst doktorander och postdoktorer, är ökad extern och internationell rekrytering ett mål.

Vår vision, *Vision 2020*, utgår från att Göteborgs universitet är en gemensam identitet för alla oss som arbetar på universitet. För att detta ska uppnås tror jag att möten mellan individer med olika roller och vid olika delar av universitetet är viktiga. Med stöd av det som går att utläsa av årsredovisningen upplever jag att det också är något som faktiskt ökar. Den vi-känsla som därigenom utvecklas, påverkas självklart också av att det blir allt fler tvärande projekt på forskningssidan såväl som på utbildningssidan.

FRÅN 2015 FÖRVÄNTAS vi få mer forskningsmedel till Göteborgs universitet och det kommer också att frigöras pengar från tidigare satsningar. Det betyder att det finns utrymme framöver för nya investeringar. För att utnyttja vår bredd som en styrka, i linje med *Vision 2020*, har universitetsledningen, ihop med

FOTO: JOHAN WINGBORG

dekanerna, inlett en diskussion för att hitta områden där vi som universitet kan ta tillvara och synliggöra våra gemensamma tillgångar. Jag ser fram emot många goda inspel och hoppas på att vi fram emot sommaren ska ha kommit fram till ett resultat som vi kan presentera för universitetets styrelse.

För 2013 hade vi planerat för ett underskott på 65 miljoner kronor, en prognos som byggde på fakulteternas och institutionernas budgetar. I stället blev det ett plusresultat på 110 miljoner, av vilket den största delen är kopplat till utbildningssidan. Konsekvensen av det ökade kapitalet är att vi skjuter fram viktig utveckling inom utbildning och forskning. Det är ett stort problem att vi inte använder våra pengar som planerat.

KAPITALET ÄR visserligen ojämnt fördelat mellan fakulteter och institutioner men det är av största vikt att vi nu tillsammans tar ansvar för att våra samlade ekonomiska resurser leder till verksamhet och kvalitetshöjande åtgärder inom både utbildningen och forskningen. Det ger oss ökad konkurrenskraft.

PAM FREDMAN

GUJOURNALEN

EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

Februari 2014

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 031 - 786 29 29
johan.wingborg@gu.se

GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Eurén 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

MEDVERKANDE SKRIBENTER

Helena Svensson, Carina Eliasson och Thomas Melin

KORREKTUR

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS

GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST

gu-journalen@gu.se

INTERNET

www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA

5900 ex

ISSN

1402-9626

UTGIVNING

7 nummer/år

Nästa nummer utkommer 1 april 2014

MANUSSTOPP

21 mars 2014

MATERIAL

För obeställt material ansvaras ej
För ej signerat material ansvarar
redaktionen

Citera gärna, men ange källan

ADRESSÄNDRING

Gör skriftlig anmälan till redaktionen

OMSLAG

Joachim Sturve, docent i ekotoxikologi
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI

Billes Tryckeri AB

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

REKTOR HAR ORDET

2 Vi måste använda våra pengar!

NYHETER

- 4 Risk att GU förlorar världsunik forskning.
 5 Dubbla hyror när enheter flyttar ut från Vasagatan 33.
 6 Oacceptabelt att GU:s överskott växer till nästan en miljard, menar ekonomidirektör.
 7 Så blir konsekvenserna när Gemensamma förvaltningen ska spara 30 miljoner.
 8 Stor kostnad för få studenter.
 9 Lärare och forskare har många små administrativa sysslor som splittrar dagen.
 10 Inte en enda kvinna rekryterades.
 11 Dags igen för ny mätning av Gemensamma förvaltningen.
 12 De lyckades få en artikel publicerad i den mest prestigefyllda tidskriften.

PROFLEN

14 Missionärssonen som blev biolog.

REPORTAGE

- 17 Kalle Boman om filmens framtid.
 18 Storslagna visioner på berget.
 20 Sandhiya Goolaup lämnade Mauritius för forskning i Göteborg.
 22 Äldre har aldrig varit så unga.
 24 GU Journalen var med när de sista programmen av Språket spelades in.
 26 Ny serie: Anette Hellman om sin forskning.
 27 Ny serie: Barbara Czarniawska tror inte på kreativitet.

DEBATT

- 29 Förkorta inte forskarutbildningen, menar GUDK:s styrelse.
 29 Läkare kräver upprättelse för Hamberger.

NYTT OM FOLK**REPORTAGE**

- 32 Hur viktiga är egentligen fria medier? Det har Mathias A. Färdigh tagit reda på.

14

Pesticider kan leda till stora miljöproblem

Det oroar Joachim Sturve.

27

Forskning är inte så kreativt

Bättre att tala om nyfikenhet, tycker Barbara Czarniawska.

20

Från korallrev till ostron

Sandhiya Goolaup menar att framtidens turism måste vara hållbar.

22

Han har koll på de äldre

Ingmar Skoog berättar att GU hör till de bästa i världen på området.

17

Intervju med pristagare

Filmaren Kalle Boman berättar om sina projekt.

Redaktionen: Vikten av att lära ut ett gott omdöme

VARFÖR FINNS SKOLOR och universitet? Den frågan har förstås många olika svar men Kalle Boman, professor i film vid Akademin Valand, har ett intressant betraktelsesätt. Universitet finns för att öka kunskapsnivån i samhället, för att ta vara på människors kreativitet samt för att lära ut ett gott omdöme. Det är tankar värda att hålla i minnet med anledning av den debatt om new public management, detaljstyrning och utvärderingshets som pågår i flera tidningar. I detta nummer intervjuar vi Kalle Boman för

att han har fått en hedersbagge.

Vi skriver också om besparingarna på Gemensamma förvaltningen som uppgår till 45 miljoner under tre år. Det går säkert att effektivisera men att spara så mycket pengar får naturligtvis konsekvenser för medarbetare ute på fakulteter och institutioner. Bland annat kommer den centrala studievägledningen skäras ner med hälften och karriärvägledningen upphör. För 2013 utgjorde universitetsgemensamma kostnader 7,1 procent av den totala budgeten. Den

siffran sänktes 2014 till 6,7 procent. Men det är bara början på några tuffa år för förvaltningen där planen är att komma ner till 6,1 procent. Samtidigt står det klart att Gemensamma förvaltningen ska upprätthålla en "god och tydlig servicenivå". En alldeles färsk utredning, som vi skriver om i detta nummer, visar dock att lärarnas administrativa börda har blivit tyngre och att alltmer tid går åt till alla möjliga administrativa uppgifter. Så om grundproblemet är att våra forskare upplever att administrationen

tar mer tid, är då lösningen att dra ner detta stöd på olika nivåer? Har det gjorts en övergripande analys av vilka tjänster som efterfrågas ute i verksamheten? Och finns det inte en risk för att arbetsbördan för enskilda medarbetare ökar när många tjänster inte återbesätts?

Enligt Vision 2020 ska Göteborgs universitet kännetecknas av en inspirerande och dynamisk arbetsmiljö med respekt för allas lika värde. Det handlar väl inte enbart om att spara pengar?

GOArt hotas av nedläggning

Unikt, internationellt känt samt framgångsrikt.

Men det räcker inte. GOArt, världens enda orgelforskningscentrum, hotas av nedläggning. – Vi är offer för ett misslyckat finansieringssystem, säger före detta föreståndaren Johan Norrback.

2011 BLEV GOART en del av HSM, Högskolan för scen och musik. Tanken var att, i enlighet med Vision 2020, skapa en komplett miljö med orgelforskning, kyrkomusikerutbildning samt utåtriktad verksamhet. Ett nytt masterprogram i orgel med relaterade klaverinstrument startade. Organisationen verkade framgångsrik.

– Vi är den starkaste miljön inom HSM och har en väletablerad internationell forskningsmiljö. Också våra utbildningar går bra, kyrkomusikerprogrammet hade exempelvis 39 ansökningar i år, berättar Johan Norrback, som fram till årsskiftet var föreståndare för GOArt.

Enligt ett beslut från 1999 ska

centrumet vara externfinansierat. Under åren har man dragit in 152 miljoner kronor.

EN AV DE STÖRSTA bidragsgivarna har RJ, Riksbankens Jubileumsfond, varit. 2011 avslög dock RJ en ansökan eftersom universitetets medfinansiering bedömdes som oklar. Och i december 2012 nekades Johan Norrback av dekanen och prefekten vid HSM att söka ett nytt anslag från RJ eftersom det krävdes stor medfinansiering. När centrumet dessutom fick avslag från Vetenskapsrådet 2013 innebär det att man nästan står utan externa medel för 2014. Direkta kostnader för i år inklusive OH beräknas till 6,3 miljoner kronor.

ENLIGT ETT rektorsbeslut från september 2009 ska Konstnärliga fakulteten komma in med en plan för hur den fortsatta finansieringen långsiktigt ska säkras. Även i den policy för centrumbildningar som universitetet antog i höstas står att ett centrum ska ha en finansieringsplan, påpekar Johan Norrback.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Johan Norrback

»Det vi behöver är en basfinansiering. Att pengar skjuts till efteråt har gett intryck av att GOArt har en dålig ekonomi.«

JOHAN NORRBACK

”

– Den finansieringsmodell som fakulteten beslutade om 2012 innebär att vi till och med 2015 får en miljon kronor i basanslag. Det räcker inte ens till driftskostnaderna och absolut inte till forskning. Efter 2015 får vi ingenting.

Under åren har Göteborgs universitet centralt skjutit till medel till GOArt. Det handlar bland annat om 972 000 kronor per år i avskrivningar av barockorgeln i Örgryte nya kyrka. Också för tillfälliga underskott har rektor och fakulteten skjutit till pengar.

Kan du förstå att dekanen tycker att GOArt nu, efter så här lång tid, borde bära sig?

– Alla institutioner gör av och till negativa resultat. Dock har de ett anslag som kan användas att balansera dessa. Det vi behöver

GOArt byggde den nordtyska barockorgeln i Örgryte nya kyrka som invigdes 2000 efter fem års arbete och en kostnad på 35 miljoner kronor.

GOART, GÖTEBORG ORGAN ART CENTER

1995

Grundades som ett interdisciplinärt centrum för forskning kring orgeln och relaterade klaverinstrument.

1999

GOArt blev en centrumbildning, beslutad av universitetsstyrelsen.

2009

Rektor godkände ansökan om att kvarstå som centrumbildning vid GU, och är därmed inrättande instans. Verkstaden utvecklades men forskningsverksamheten fortsätter. Exempelvis EU-samarbetet *The collapse project* handlar om korrosion i orgelpipor. Ett annat projekt undersöker hur klimatförändringarna kan leda till mögel i kyrkor och därmed också i orglar. Tillsammans med flera stift inom Svenska kyrkan pågår också en orgelinventering.

2011

Blev en del av Högskolan för scen och musik. Skälet till samordningen var att skapa en stark miljö med utbildning, forskning och samverkan.

Personal

9 medarbetare från Finland, Japan, Nederländerna, Sverige, Tyskland och USA.

Har byggt flera orglar och klavikord till lärosäten över hela världen

Till de mest kända hör den nordtyska barockorgeln i Örgryte nya kyrka, Caspariniorgeln i Eastman School of Music, University of Rochester, New York samt Schnitgerorgeln vid Cornell University, New York.

Utvärderades i RED 10

Som enda centrumbildning granskades GOArt av RED 10. Den internationella panelens samlade omdöme var: "Overall we find that the research productivity is good, and both quality and relevance are very good. GOArt has an excellent infrastructure and excellent cooperation and network activity, and its future plans are realistic, as far as this is possible to evaluate in a volatile funding situation".

Ekonomi

GOArt har sedan 1999 i princip varit externfinansierat och dragit in 152 miljoner kronor. Prognosen för 2014 är direkta kostnader på cirka 4 miljoner kronor, samt ytterligare 4 miljoner för OH-kostnader samt finansiering av en inventering av Skara stifts orglar.

är en basfinansiering. Att pengar skjuts till i efterhand har gett intryck av att GOArt har en dålig ekonomi.

ANSVARET LIGGER formellt hos HSM. Men det är en liten institution. Medel för forskning och forskarutbildning uppgår 2014 till knappt 16 miljoner kronor.

Anna Maria Koziomtzis, t f prefekt på HSM, vill dock inte tala om nedläggning.

– GOArt är ett bra varumärke, som tyvärr hamnat i en ond cirkel. De är beroende av externa medel men om de inte kan få medfinansiering kan de inte ta emot dessa anslag och det leder förstås till dålig ekonomi. Hur vi ska lösa detta vet vi ännu inte, men vi är inne på flera olika spår. Kanske kan man kombinera forskningen med också andra delar av verksamheten vid Högskolan för scen och musik? Ansökningar om medel från EU:s Horizon 2020 är i full gång. Där skulle GU stå som medfinansier.

DAN BRÄNDSTRÖM, tidigare vd för Riksbankens Jubileumsfond, var fram till årsskiftet ordförande för GOArt:s styrgrupp. Han är djupt orolig över utvecklingen.

– Jag vet inte hur det ska gå att rädda GOArt. Det finns ingen motsvarighet i hela världen. Centrumet har en stor attraktionskraft och är välkänt internationellt. Jag anser att universitetet måste ta ett ansvar och antingen säga att detta är värt att satsa på, eller också lägga ner. Man kan inte skjuta över ansvaret på en fakultet med begränsade resurser.

Pam Fredman menar dock att ansvaret för GOArt ligger på Konstnärliga fakulteten och har därför avböjt vidare kommentarer.

– Utredningen RED 10, som gjordes för att identifiera starka miljöer vid GU, ger GOArt mycket gott betyg, påpekar Johan Norrback. Verksamheten ligger också helt i linje med Vision 2020 som bland annat betonar kompletta miljöer. Det vi nu önskar är en utredning, gjord av en forskare eller extern bedömare, som inte bara handlar om pengar. Här har rektor ett ansvar som ytterst ansvarig för implementering av Vision 2020.

**ALLAN ERIKSSON &
EVA LUNDGREN**

Vilket ansvar har Konstnärliga fakulteten? Frågan gick till dekan Ingrid Elam.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Är GOArt nedläggningshotat?

– Frågan är inte helt enkel att besvara eftersom GOArt är en mångdimensionell verksamhet: dels en centrumbildning, inrättad av rektor och förlagd inom Högskolan för scen och musik (HSM), dels en forskningsverksamhet som bedrivs av forskare inom HSM, dels ett varumärke under vilket det ryms en lång rad publikationer och andra forskningsresultat. Varumärket är starkt och bestående, men centrumbildningen har inte den finansiering som krävs för att hittillsvarande verksamhetsvolym ska kunna upprätthållas. Men HSM gör allt för att hitta lösningar och lämpliga former för verksamheten.

Enligt prognosen kommer GOArt att gå med 4 miljoner i underskott i år. Hur ser fakultetsledningen på det?

– Situationen är förstås besvärlig. Centrumbildningen har inte lyckats attrahera de externa medel som behövs, men man ska också komma ihåg att den har dragit in stora externa bidrag under årens lopp och också fått mycket betydande interna medel, såväl från fakulteten som från GU.

Har ni någon plan för GOArts långsiktiga finansiering?

– Fakultetsstyrelsen har varit mycket tydlig med att den inte kan bidra längre till GOArt, vilket också är i linje med GU:s nya policy för centrumbildningar: efter sex år måste centrumet antingen dra in sina egna medel, eller omvandlas. GOArt har funnits som centrumbildning mycket längre än så. Fakultetens stöd till GOArt är en strategisk satsning på 3 år som nu går mot sitt slut, inte en fast finansiering.

Vilket ansvar har ni som fakultet för den uppkomna situationen?

– Man kan ha olika synpunkter på svensk forskningsfinansiering, men det finns inga garantier för evigt liv och det är heller inte så meningsfullt att leta efter syndabockar. Forskargrupper och forskningscentrum har normalt en begränsad livstid som bestäms av den externa och/eller interna finansiering de kan få. Fakultetsstyrelsen fördelar fakultetens mycket begränsade statsanslag till tre institutioner. Dessa institutioner prioriterar själva hur de använder forskningsanslaget. I efterhand kan man möjligen konstatera att varken fakulteten eller HSM är, eller någonsin har varit, stora nog att bära en så stor centrumbildning som GoArt om den inte har extern finansiering, men jag vet inte heller vilken fakultet som kunde göra det.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Personalenheten flyttar till Gårda

Personalenheten flyttar till Gårda, medan ekonomienheten blir kvar. Andra delar av förvaltningen får rum i Vasaparken.

Flytten innebär dubbel hyra. Nya mätningar kommer dock att göras av de problemfyllda lokalerna på Vasagatan 33.

DET VAR PÅ GRUND av de stora arbetsmiljöproblemen på Vasagatan 33, som bland annat lett till klåda, yrsel och koncentrationssvårigheter hos delar av personalen, som områdeschef Anna Lindholm i december förra året fattade beslut om flytt. Medarbetarna har fått fortlöpande information sedan dess om vart de ska flytta.

– Personalenheten kommer att få lokaler på Drakegatan 7 i Gårda. Flytten kommer troligtvis att ske i början av mars. Enheten för arkiv- och registratur, projektkontoret, processkontoret och områdeskansliet flyttar till universitetsbyggnaden i Vasaparken. Även internrevisionen har erbjudits plats där, berättar Anna Lindholm.

KVAR PÅ VASAGATAN 33 blir Ekonomienheten. Eftersom personalen tidigast kan flytta vid månads-skiftet mars/april har Anna Lindholm, efter anhållan från enhetschefen och efter dialog med fack och arbetsmiljöombud, beslutat att enheten stannar kvar året ut. Också serviceenheten vid området för infrastrukturstöd stannar kvar i huset under 2014.

Parallellt med flytten arbetar fastighetsenheten med att hitta permanenta lokaler där större delen av området för administrativt stöd kan samlas. Planen är att flytta in i dessa runt nästa årsskifte.

Utrymningen av Vasagatan 33 innebär dock dubbla hyreskostnader för Göteborgs universitet.

– Vårt huvudavtal med Wallenstam går ut 30 september 2015, förklarar fastighetschef Per Sundqvist. Dessutom finns ett antal tilläggsavtal för gjorda ombyggnader som löper en längre tid. Eftersom de provtagningar som gjorts genom åren inte visar på några skadliga ämnen i huset är det svårt att på juridisk väg komma undan dessa kostnader.

EFTER MEDARBETARNAS flytt från Vasagatan 33 ska dock nya mätningar göras. En extern konsult ska upphandlas av fastighetsenheten.

– Skulle de nya provtagningarna visa att det finns något skadligt i huset kommer avtalen naturligtvis i ett annat läge, påpekar Per Sundqvist.

Information om den permanenta lösningen ges löpande, förklarar Anna Lindholm.

– Jag hoppas att flyttkarusellerna inte medför alltför mycket störningar i verksamheten. Jag ser fram emot att området om cirka ett år återsamlas i nya funktionella lokaler.

»Inget annat än ett misslyckande«

Ett underskott vändes snabbt till ett överskott på över 100 miljoner konor.

– Ett mentalt magplask.

Så beskriver ekonomidirektör Lars Nilsson situationen.

NÄR ÅRET 2013 summeras i ekonomiska termer står det klart att Göteborgs universitet redovisar ett överskott på 110 miljoner kronor, mot ett beräknat underskott på 30 miljoner kronor. Det betyder att GU har gått med överskott sedan 1999 och idag har cirka 1 miljard i sparad kapital: varav närmare 400 miljoner inom utbildning och nästan 600 miljoner inom forskning.

– Min slutsats är att planerna inte har realiserats fullt ut. Den utlovade kvalitetsförstärkningen av grundutbildningen har inte verkställts. Det är inget annat än ett misslyckande, konstaterar Lars Nilsson.

I BÖRJAN AV förra året gjordes en uppskattning, baserad på fakulteternas prognoser, att GU skulle gå back med 65 miljoner kronor. Men mot slutet av året fick prognosen justeras ner.

– Fakulteternas planer om satsningar på post-dok-anställningar och fler doktorander har bara delvis infriats.

Det finns framför allt pengar kvar på utbildningssidan, hela 91 miljoner för 2013 har inte förbrukats. Förra året räknades prislapparna upp inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik, vilket var ett politiskt krav som ställts under flera år. Sammantaget innebar det att nämnderna fick 60 miljoner kronor extra för att satsa på ökad kvalitet i undervisningen. Men trots det redovisar dessa fakulteter ett överskott i utbildningsverksamheten.

– **VI HINNER INTE** göra slut på de medel som vi får. Sedan 2008 har antalet anställda ökat med 10 procent och intäkterna stigit med över 20 procent. Det säger sig självt att det blir pengar över. Med facit i hand kunde vi ha anställt dubbelt så många.

Att de extra pengarna inte har

– Vi får pengar för att göra bra verksamhet, vi ska inte gå med vinst, menar ekonomidirektör Lars Nilsson med anledning av att GU i år igen dras med ett överskott.

lett till fler lärartimmar är oacceptabelt, menar Simon Persson, ordförande för Göteborgs universitets studentkårer.

– Det är ett stort problem att det hamstras statliga pengar som skulle kunna användas till att stärka kvaliteten. Det är svårt att förstå varför. Beror det på att prefekterna har dålig koll på ekonomin, att det tar för lång tid att anställa eller att pengarna är bundna i projekt? Men trots resursförstärkningen har prislapparna inom utbildning över tid sänkts.

EN FÖRKLARING till det plötsliga överskottet är enligt Lars Nilsson att centrala enheter räknade fel på hyror. I slutet av året betalades 30 miljoner tillbaka till fakulteter och institutioner.

– Det är helt galet. Det måste finnas tydliga spelregler för hur kostnader beräknas. Prefekterna måste känna att systemet är tryggt och stabilt för att de ska våga satsa.

Men enligt Birger Simonson, dekan på Samhällsvetenskapliga

»Men det blir inte bättre för att vi lämnar över hela ansvaret till fakulteterna, utan nu krävs det att alla tar sitt ansvar.«

fakulteten, säger resultatet i årsboksutslutet inte så mycket om uteblivna satsningar på kvalitet i utbildningarna.

– De ökade prislapparna kom in sent och dessutom oväntat för de flesta. Detsamma gäller kvalitetsmedlen för de utbildningar som lyckats extra bra i UKÄ:s utvärderingar. Institutionerna har under året ökat takten vad gäller nyanställningar av lärare men rekryteringar och omställningar i utbildningar tar tid. Trots detta har flera institutioner under året genomfört påtagliga kvalitetshöjningar i sina utbildningar. Jag förväntar mig en fortsatt och omfattande ökning av såväl lärarrekruteringarna som

andra kvalitetshöjande åtgärder vid fakulteten under 2014.

Inför arbetet med nästa års budget är det enligt Lars Nilsson svårt att tro på de uppskattningar som lämnas av fakulteterna.

– Men det blir inte bättre för att vi lämnar över hela ansvaret till fakulteterna, utan nu krävs det att alla tar sitt ansvar. Alla stora lärosäten, utom vi, har lyckats vända på utvecklingen och redovisar idag minus.

– Nu får det vara slut på poetiska skildringar om vad som ska ske. Nu måste planerna realiseras och fler personal anställas, fortsätter Lars Nilsson.

– **RENT HYPOTETISKT** skulle vi kunna anställa 400 fler lektorer för att stärka undervisningen. Vi behöver agera snabbt med tanke på den ökade konkurrensen. De andra lärosätena står, liksom vi, inför stora pensionsavgångar och både Lunds och Uppsala universitet ser om sina hus och håller nu på att rekrytera de bästa.

ALLAN ERIKSSON

Så sparar GF

Gemensamma förvaltningen ska spara sammanlagt 45 miljoner kronor på tre år. Det får konsekvenser för bland annat studievägledning, karriärcentrum och IT. Den planerade utbyggnaden av ett sjätte servicecenter ställs in. Dessutom kommer färre analyser och utvärderingar att genomföras.

BLAND ANNAT SKA utbildningsenheten perioden 2014–2015 spara 4,1 miljoner kronor. För att klara det finns ett förslag på att lägga ner karriärcentrum samt halvera den centrala studievägledningen. 40 studievägledare har dock skrivit på en protestlista där de uttrycker oro över att förslaget drabbar både nuvarande och blivande studenter samt att det får konsekvenser för lokala studievägledare.

– Men ska man spara så mycket måste det bli tårtbitar, det går inte att använda osthjveln, förklarar Karin Åström, chef på utbildningsenheten.

FÖRSLAGET SKA MBL-förhandlas ännu en gång men sparkravet ligger kvar. Enligt Karin Åström är det dock för tidigt att svara på om personal måste sägas upp eller omplaceras.

– Idag har den centrala studievägledningen drygt 2 000 besök om året och studenterna kommer knappast att sluta komma till oss, så vi får försöka organisera vårt arbete på annat sätt. Men trycket på institutionerna och fakulteterna kommer att öka.

»Vi kan inte sluta göra sådant som har med myndighetsutövning att göra ...«

KARIN ÅSTRÖM

Atta dra ner på central studievägledning blir nämligen nödvändigt, menar Karin Åström, eftersom det helt enkelt inte finns mycket annat som går att spara på.

– **VI KAN INTE** sluta göra sådant som har med myndighetsutövning att göra, som att utfärda examensbevis, pröva behörighet till studier, arbeta med funktionshinder samt vidareutveckla Ladok. Så vi har inga större valmöjligheter.

Också IT-enheten ska spara. Dessutom finns en gammal skuld på 8 miljoner kronor

som ska betalas av på tre år. Ett större bekymmer är dock att IT-supporten från och med i år till största delen beställs per institution, till skillnad från 2013 då den ingick i IT-fakturan. Resultatet är att den totala beställningen för i år blev 4–5 miljoner kronor lägre än för 2013.

– **DET BLEV EN** olycklig effekt, som i förlängningen riskerar gå ut över användarna, med längre svars- och handläggningstider som följd, förklarar Sören Ehrnberg, ny IT-chef sedan i höstas. Men vi ska göra vad vi kan för att effektivisera övriga delar

Sören Ehrnberg

Katarina Borne

enhetschef Katarina Borne.

En annan konsekvens är att alla universitetsgemensamma uppföljningar upphör (exempelvis Göteborgsstudenter).

– Samtidigt ändras vårt uppdrag från att primärt vara ett ledningsstöd till att också vara ett stöd för universitetets övriga verksamheter, förklarar Katarina Borne. Fakulteter och institutioner kan nu mot betalning ta våra tjänster i anspråk inom allt från uppföljning av studenter och alumner till särskilda utvärderingar eller specifika omvärldsbevaknings- och analysuppdrag.

ENHETEN KOMMER även i fortsättningen att genomföra övergripande omvärldsanalyser samt utvärderingar kring universitetets olika mål, men i mindre omfattning än hittills.

– 2,1 miljoner är mycket pengar för vår lilla enhet. Jag är oerhört stolt över vad vi gör och har åstadkommit. I den bästa av världar hade vi jobbat vidare efter utstakad väg men nu tar vi omtag och siktar på att göra det bästa av situationen, förklarar Katarina Borne.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA/ BESPARINGAR UNDER 2014–2016

De beslutade besparingsåtgärderna motsvarar cirka 30 miljoner kronor för perioden 2014–2016 och är fördelade enligt följande:

Universitetsledningens stab:
1 933 000 kronor
Området för verksamhetsstöd:
12 325 000 kronor
Området för administrativt stöd:
5 165 000 kronor
Området för infrastrukturstöd:
11 500 000 kronor

Totalt innebär besparingarna en minskning med 19 heltidsanställningar. Utöver det finns det ett förslag, som formellt sett inte är klart, att minska bemanningen inom den centrala studievägledningen och karriärvägledningen med 4 heltider. Sammantaget sker en minskning av verksamhetsmedel på de flesta enheter. Den största neddragningen, i relation till antalet anställda, drabbar International Centre där 3 heltidsanställningar försvinner.

FOTO: JOHAN WINGBORG

"GF har tagit ett stort ansvar"

Första besparingspaketet om 30 miljoner kronor är nu i hamn. Men det kommer fler besparingsomgångar för Gemensamma förvaltningen (GF). Hittills har det dock inte fått några större personalkonsekvenser, menar universitetsdirektör Jörgen Tholin.

Finns det en risk för att besparingarna på central nivå istället leder till ökad administration på institutionsnivå?

– Det är oerhört viktigt att se till att så inte sker. Gemensamma förvaltningen tar ett mycket stort ansvar för att spara pengar. Faktum är att vi tar hela sparkravet som lagts på universitetets administration. Nu är det av yttersta vikt att det inte sker en utökning av administration på institutionerna eller fakulteterna.

Men är det rimligt att GF får ta hela besparingen?

– Det kan man naturligtvis diskutera. Men nu är det så, enligt de budgetamar styrelsen gett GF. Vi har visat att GF har tagit ett stort ansvar. Det måste vara väldigt tydligt att andra delar av verksamheten inte utökar sin administration, annars blir det bara ett slag i luften.

Kan det bli aktuellt med uppsägningar på grund av övertalighet?

– En stor del av besparingarna inom GF utgörs av anställningar som inte återbesätts, i ett flertal fall genom pensionsavgångar men också för att människor slutar. I några fall råder dock övertalighet men det är för tidigt att svara på om det kan bli aktuellt med uppsägningar. Universitetet är en stor arbetsgivare och det finns en rörlighet.

Totalt ska det sparas 45 miljoner på tre år inom GF. Samtidigt har du flera gånger framhållit vikten av att förvaltningen ska ge en god och tydlig servicenivå och utveckla vissa tjänster. Kan du ge exempel på områden där ni ska gasa istället för att bromsa?

– Det är en fråga som enhetscheferna jobbar intensivt med. Det man får göra är att omfördela resurser. Ska man öka på ett område måste man dra ner någon annanstans. Men ett exempel är de ökande behoven när det gäller studenter med funktionshinder, där vi går från 1 till 1,5 tjänst.

Förra året gick GU plus med 110 miljoner kronor. Hur motiverar du besparingarna i en tid då universitetet har så stort överskott?

– Jag är medveten om att det kan sticka i ögonen på medarbetarna. Men överskottet ska användas till utbildning och forskning. Som universitetsdirektör har jag ett uppdrag att rätta mig efter den ram som universitetsstyrelsen har fastställt. Det är detta som jag måste hantera.

ALLAN ERIKSSON

FOTO: JOHAN WINGBORG

Här läser man med studenter från hela världen. IT-fakulteten har tre internationella masterprogram, varav master of communication i höstas tog emot 17 betalande studenter.

Högt pris för få betalande

Allt fler betalande studenter kommer till GU - men från en mycket låg nivå: i höstas kom det hit 71 personer. Lunds universitet tog emot drygt 200. Men administrationen är stor och dyr.

NÄR STUDIEAVGIFTERNA infördes i Sverige hösten 2011 minskade antalet nya utomeuropeiska freemover-studenter, med nästan 80 procent. Sedan dess har antalet betalande studenter sakta ökat, ändå är de fortfarande avsevärt färre än före införandet av avgifter.

För att ta reda på hur många som kommer hit får man titta på vilka som faktiskt registrerar sig på kurserna och programmen. Statistiken, som GU Journalen begärt fram, visar att 71 betalande studenter registrerades i höstas. Hösten 2012 var det 57 och året dessförinnan 41 studenter. Alltså en ökning med nästan 70 procent från starten.

– Fler heltäckande stipendier från regeringen och Svenska institutet förklarar en del av ökningen, säger Adam Lindgren på utbildningsenheten som administrerar avgifterna. Men det är omöjligt att svara på hur många som får andra typer av stipendier från hemländerna och hur många som betalar själva.

DET PROGRAM SOM har flest betalande studenter, totalt 17, är master in communication, som ges vid IT-fakulteten. Nataliya Berbyuk Lindström är lärare och programansvarig.

– Vi blev glatt överraskade över att det var ett så stort intresse för programmet, antalet betalande studenter

överträffade våra förväntningar. Vi har satsat en del på marknadsföring och varit på studentmässor i London. Programmet har ett brett och spännande innehåll, en unik profil och ett stort utbud av valfria kurser. En stor del av programmet handlar om interkulturell kommunikation och i tider av globalisering är det något som lockar många. Alla, oavsett bakgrund, har nytta av utbildningen och sedan läser man med studenter från hela världen.

DE SENASTE ÅREN har programmet dubblat antalet platser, vilket dock har inneburit en stor arbetsbelastning för lärarna.

– Det har varit kämpigt eftersom vi har fått många fler studenter än vad vi hade räknat med. Min erfarenhet är att betalande studenter kan vara rätt krävande men de anstränger sig lika mycket som alla andra. Vi lärare gör förstås ingen skillnad på studenterna.

En helt annan fråga är hur många som söker utbildning. Hösten 2013 hade drygt 3 300 anmält sig till internationella masterprogram, av dessa bedömdes 2 400 tillhöra kategorin betalande studenter från tredje land. Men bara 1 000 studenter betalade anmälningsavgiften på 900 kronor och kunde därmed få sin ansökan prövad. Sedan var det drygt 200 avgiftsskyldiga som antogs men bara 71 studenter betalade studieavgiften och registrerade sig på kurserna.

Drygt en tredjedel av dessa fick stipendier, 15 fick det stora SI-stipendiet (som inte bara täcker kursavgiften utan även levnadsomkostnader

och resor) och 10 fick det så kallade University of Gothenburg Study Scholarship som delas ut av GU och går till studenter med exceptionellt goda studiemeriter.

I den årliga uppföljningen av Universitetskanslerämbetet konstateras att avgiftsreformen inte har medfört några större intäkter men att den har kostat mycket i administrativa resurser. Arbetet med avgifter, stipendier och relaterade processer som tillkommit på grund av avgiftsinförandet upplevs vara mycket stort i förhållande till de förhållandevis få betalande studenterna.

Ingen har räknat ut om intäkterna på cirka 4,3 miljoner vid GU täcker alla kostnader. Men enligt Tommy Hillman på ekonomienheten är det ”en ekvation som inte går ihop”. Den bedömningen delar Karin Åström, chef på utbildningsenheten.

- DET SKA VARA full kostnadstäckning men det har vi inte idag. Aningen får vi attrahera fler betalande studenter eller så får vi höja studieavgifterna. Men även om studenter blir antagna och får stipendier som täcker kursavgifterna så är det många som ändå måste tacka nej på grund av att det är så dyrt att leva här. Studenterna får inte uppehållstillstånd om de inte kan visa att de har cirka 7 000 kronor att leva på varje månad. Vad som behövs är fler heltäckande stipendier.

Att Sverige utökar sitt stipendiesystem är avgörande för att få hit fler internationella studenter, menar rektor Pam Fredman.

– Det är viktigt för Sverige som kunskapsnation. Eftersom Sveriges andel av de mobila studenter minskar är det angeläget att fler läser utomlands. En annan faktor som har betydelse är om studenterna kan få jobb och troligen kommer Sverige inom en snar framtid införa ett uppehållsvism som gör det möjligt att stanna i Sverige 6 månader efter examen.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA

Hösten 2011 trädde förändringarna i kraft som gjorde att studenter från tredje land, utanför EES och Schweiz, får betala för sin utbildning. Vid GU varierar studieavgifterna från 50 000 kronor för samhällsvetenskapliga studier per termin till drygt 100 000 för konstnärliga utbildningar.

De betalande studenterna (som registrerades hösten 2013) kommer främst från Kina (24), Iran (8) och Turkiet (4).

Så många var de betalande studenterna vid GU: Hösten 2011: 41. Hösten 2012: 57. Hösten 2013: 71.

Fler stipendier kan gå till utländska studenter, skriver Götheborgske Spionen. Nu utreder GU möjligheten att använda en del av Adlerbertska stiftelsens fonder till stipendier för betalande studenter. En arbetsgrupp under ledning av Hans Abenius, enhetschef för International Centre, utreder nu om ett 50-tal stipendier skulle kunna delas ut som täcker studieavgifter och boendekostnad. Om förslaget går igenom kan en förändring börja gälla tidigast från 2015.

Ständiga avbrott hackar sönder dagen

"De små administrativa uppgifternas förbannelse." Det är en beskrivning av lärarnas vardag.

Det visar rapporten om lärares och forskares administrativa uppgifter, som snart är klar.

UTREDARE Hans Abenius skulle vara klar sommaren 2013 men i juni blev han chef på International Centre.

– Tanken var att jag skulle göra klart utredningen på halvtid under några månader men det hela drog ut på tiden eftersom både fokusgruppsintervjuer och en omfattande enkät ligger till grund för utredningen. Nu i februari ska rapporten bli klar.

Hans Abenius påpekar att han fortfarande analyserar materialet, men den samlade bilden är att lärare och forskare upplever att de får ägna mer tid åt administrativa sysslor.

– Utifrån undersökningen är det svårt att dra enkla generella slutsatser. Det är inte svart och vitt eftersom förutsättningarna varierar mellan fakulteterna samt mellan olika yrkeskategorier. En adjunkt har vanligtvis mer administration än en professor.

Men det övergripande resultatet bekräftar den bild som många har, menar Hans Abenius.

– Lärare och forskare är inne och petar i alla administrativa hörn inom utbildning, forskning och samverkan, men det är också en betydande andel administration kring den egna anställningen.

SAMMANTAGET ÄR det många små uppgifter som gör att den enskilda tiden hackas upp. Hans Abenius kallar det för de små administrativa uppgifternas förbannelse.

– Många upplever att de ständigt blir avbrutna och att det inte finns långa sjok av tid att göra koncentrerad utbildning och forskning. Kravet på att alltid vara digitalt tillgänglig är också frustrerande.

Ett annat område som tar mycket tid är administration av utbildningen. Det kan vara allt från att lägga upp en kurs i GUL, boka en sal till att anonymisera tentor.

– Många talar om att utbildningen är omgiven av administrativa strukturer som sammantaget

Hans Abenius

tar mycket tid. Mejl är en stor tidstjuv. Studenter mejlar sina lärare alla möjliga frågor – som ofta inte har med kursens innehåll att göra.

engagemang.

På frågan om det finns administrativa uppgifter som med fördel skulle kunna göras av andra svarar många ja, även om bara en av fem är villig att höja OH-kostnaden för att få bättre administrativt stöd.

»Kravet på att alltid vara digitalt tillgänglig är också frustrerande.«

HANS ABELIUS

Det finns också en oro för att de olika administrativa IT-systemen som ska förenkla vår vardag istället skapar mer frustration och driver på administrationen.

– Någon uttrycker det som att det administrativa molnet ständigt är närvarande. IT-systemen ska effektivisera och underlätta men det tar mycket tid att sätta sig in i hur de fungerar, särskilt för någon som inte använder dem så ofta.

Men det som folk stör sig mest på är reseräkningar i egenrapporteringen.

- MÅNGA TYCKER ATT det är besvärligt att fylla i och några uppger att de hellre betalar sina resor själva. Upplevelsen är att egenrapporteringen tar mycket tid även om flertalet anger att de bara lägger en halvtimme på den i månaden.

Även administration kring forskning upplevs som betungande.

– Man får lägga ner väldigt mycket tid på budget och formalia som inte har med det vetenskapliga innehållet att göra. Det finns visserligen ett bra centralt stöd för bland annat EU-ansökningar men många får slita med sina ansökningar.

Hans Abenius konstaterar att det finns en utbredd trötthet på att allt ska utvärderas och dokumenteras hela tiden. Något som också definieras som administration.

ENKÄTEN INNEHÖLL en hel del öppna frågor, där folk kunde få svara fritt.

– Lärare och forskare har svarat jättemycket, både om högt och lågt. Det visar på ett stort

– Det är många som inte kan ta ställning till denna fråga men allmänt tycker man att administrationen kan bli mer effektiv.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA

I utredningen har Hans Abenius tittat på administration inom fyra områden: utbildning, forskning, samverkan och den egna anställningen.

I maj 2013 skickades webbenkäten, som bestod av 24 frågor, ut till alla lärare och forskare, totalt 2 800 anställda. Enkäten låg ute under hela sommaren och när den stängdes i september hade närmare 1 300 personer svarat på den.

Utredningen, som är beställd av rektor, är en del av omorganisationen *GU förnyas*. Ett syfte är att säkerställa att den nya organisationen inte leder till mer administration, utan snarare tvärtom.

Några typiska citat från enkäten: "En knepig reseräkning kan ta nästan en halv dag. Det finns ingen logik, det är uppenbart i många system att de aldrig är testkörda på en riktig användare."

"Fast det som är störande är att det finns ett slags administrativt moln."

"Jag har inget emot administration och organisation utan tycker det är ganska trevligt och ägnar mig gärna åt det, men upplever starkt att uppgifterna är så vitt skilda att varje uppgift kräver en viss ställtid och man har ibland ägnat för mycket tid åt det i förhållande till sina huvuduppgifter, och vem har man avlastat och till vilken nytta?"

CITATET

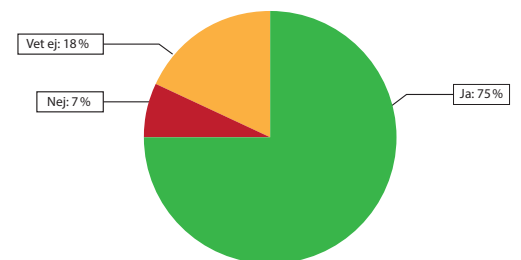
»Universiteten har en lång tradition av interndemokrati där man valt ledare ur kollegiet, från rektorer till prefekter och ämnesansvariga. I dess ställe införs nu linjeorganisationer med befälskedjor som i det militära.«

Styrsystemet är en återvändsgränd, skriver fyra universitetsforskare, däribland Thomas Karlsohn, docent i idé- och lärdomshistoria vid GU, på DN Debatt den 29 januari 2014.

Webbpanelen

► Enligt den danske professorn Peter Dahler-Larsen ser vi alltför mycket rituell, endimensionell och slentrianmässig utvärdering vilket får negativa konsekvenser i samhället. Anser du att detta är ett problem även inom högskolan?

Antal svarande: 82. Svarefrekvens: 83%. Urvalet består av cirka 100 anställda som utifrån ett slumpmässigt urval på 500 anställda fick ta ställning till om de ville ingå i GU Journalens panel.

Höjt belopp för representation

► Rektor har beslutat att höja beloppet för extern representation till 700 kronor exklusive moms och beloppet för intern representation till 500 kronor exklusive moms.

Doktorander sökes

► Statsvetenskapliga institutionen och JMG utlyser var sin doktorandtjänst med särskild inriktning mot surveymetodologi. Anställningarna är nära knutna till SOM-institutet. Bakgrunden är de många utmaningar som surveyforskningen står inför. Ett intensifierat forskningsarbete är nödvändigt för att bland annat analysera effekter av fallande svarsfrekvenser och möta behoven från teknikutvecklingen. Sista ansökningsdag är 3 mars 2014.

Höjda avgifter

► Från och med nu införs en ny avgift för klimatkompensation av universitetets flygresor. Den nya avgiften är 118 kronor för en enkel resa oavsett destination, alltså en enhetlig avgift jämfört med de tidigare differentierade avgifterna. Detta innebär en högre kostnad för klimatkompensation av korta resor jämfört med längre resor.

Topprekrytering gick till män

FOTO: JOHAN WINGBORG

Svensk forskning behöver stärkas. Det var utgångspunkten för regeringens storsatsning på internationella toppforskare förra året.

Hittills har fem starka ledande forskare rekryteras. Ingen av dem är kvinna.

– Jag är inte förvånad, säger Kerstin Alnebratt, föreståndare för Nationella sekretariatet för genusforskning.

DET ÄR VETENSKAPSRÅDET, VR, som fått regeringens uppdrag att utlysa medel för rekrytering av internationella forskningsledare av högsta rang. Lika möjligheter för kvinnor och män ska gälla.

Ansökningarna görs av rektor vid universitet och högskolor. Bland de cirka tio första ansökningarna som kom in förra året fanns dock inga kvinnor, förklarar Kerstin Sahlin, som är VR:s sammankallande för beredningsgruppen.

– VR:s dåvarande generaldirektör, Mille Millnert, skickade då brev till samtliga berörda rektorer för att uppmuntra dem att också ha med kvinnliga forskare. Sedan dess har ytterligare 36 ansökningar kommit in, varav en handfull rör kvinnor.

Enligt Kerstin Alnebratt finns

två förklaringar till att endast män än så länge rekryterats.

– Dels är det en spegling av hur forskarsamhället ser ut, de personer i ledande ställning som kan ge lärosätena den där extra lyskraften uppfattas i hög grad vara män. Dels handlar det om hur vi tänker kring ord som ”excellens”, ”ledande” och ”toppforskare”. Dessa ord är manligt könade och måste därför tydligt definieras i en rekryteringsprocess.

MEN INTE BARA kvinnor saknas i excellenta satsningar, påpekar Kerstin Alnebratt.

– Också annorlunda forskningsinriktningar försvinner någonstans på vägen. Det är helt enkelt lättare att känna igen excellens inom områden man själv arbetar

inom. De forskare som anses ledande kommer också från ett mindre antal lärosäten i den anglosaxiska världen, eller möjligen i Västeuropa, knappast någon annanstans ifrån. Risken är att man får mer av det man redan har.

Det är vicerektor Staffan Edén som ansvarar för rekryteringen vid Göteborgs universitet.

– Vi har skickat in flera ansökningar, också med förslag på kvinnor. Men vi kommer även att verka för att de miljöer som dessa framstående forskare utvecklar blir jämställda. Men att få en toppforskare att lämna sin tjänst och flytta hit är inte lätt, vara sig det gäller kvinnor eller män. Ofta handlar det om personer som redan har en anknytning till Sverige eller vårt lärosäte.

UTLYSNINGARNA under 2013 var löpande under året. Detta kommer att ändras under 2014, berättar Kerstin Sahlin.

– Vi har tillfälligt stängt utlysningen för att se över vissa tydligheter. Det handlar bland annat om att ha fasta sökperioder med en deadline. Det är riktigt att den här satsningen är synnerligen sned ur genussynpunkt. Jämställdhet är något vi ständigt diskuterar och i år kommer vi också att ha jämställdhetsobservatörer i beredningsgrupperna.

Men enligt Kerstin Alnebratt är det viktigt att få igång en diskussion om hur bedömningar överhuvudtaget går till.

– INOM DE FLESTA utbildningar finns en övervikt av kvinnor på grundnivån. På doktorandnivån är antalet kvinnor och män jämnt. Sedan faller kvinnorna alltmer ifrån. Hur vi bedömer och värderar är en sak, våra föreställningar om excellens och andra kodord en annan. Det är något vi behöver diskutera mycket mer öppet inom akademien i stort.

EVA LUNDGREN

FAKTA

I mars 2013 gav regeringen Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa medel för rekrytering av internationella toppforskare. Bidraget per rekrytering är på 5-15 miljoner kronor per år och löper under 7-10 år. Göteborgs universitet har rekryterat diabetesforskaren Patrik Rorsman, University of Oxford.

Jämställt om 33 år

– Med dagens takt kommer vi att få lika många kvinnliga som manliga professorer först 2047. Det berättade Birgitta Jordansson under ett seminarium som också innehöll historien om hur en svensk forskare ändrade på Nature och Science.

BIRGITTA JORDANSSON, historiker från GU, inledde seminariet den 30 januari genom att påminna om Thamprofessorerna.

– 30 nya professorstjänster kunde tillsättas med positiv särbehandling vid ungefär likvärdiga meriter, något som ställde till med mycket rabalder för snart 20 år sedan. Kritikerna menade att det stred mot meritokratisk anställning men faktum är att inga av dessa professorer faktiskt tillsattes genom särbehandling. Istället ledde satsningen till att bedömda fick upp ögonen för kompetenser man tidigare inte sett.

MEN ATT SÄRSKILDA punktinsatser automatiskt leder till större jämlikhet finns inga belägg för. Fortfarande är akademien en manlig maktbas. Det visar inte minst de senaste årens satsningar på excellenta miljöer, där endast 12,7 procent av medlen gick till kvinnliga forskningsledare.

– Flera kvinnor bedömdes som i allra högsta grad meriterade, men ansågs ändå inte kunna leda en forskargrupp, påpekade Birgitta Jordansson. De excellenta satsningarna har inneburit att mellan en halv och en miljard kronor omfördelats från kvinnor till män.

Johanna Stadmark, Lunds universitet, berättade hur hon undersökt andelen kvinnliga experter som bjuds in att kommentera artiklar i tidskrifterna Nature och Science.

– Inom exempelvis mina ämnen, miljövetenskap och geologi, är ungefär 20 procent av de meriterade forskarna kvinnor, men bara 4 procent av dem som bjöds in 2010–2011.

HON SKICKADE in sina resultat till tidskrifterna, som lovade bättring.

– När jag gjorde en ny undersökning visade den att andelen kvinnliga forskare inom mina ämnen nu faktiskt ligger runt 20 procent.

Malin Rönnblom, statsvetare från Umeå universitet, var trött på ordet ”jämställdhet”.

– Man tror att bristande jämställdhet kan utbildas bort, men det handlar om maktrelationer och privilegier, alltså om politik och handling.

Värd för arrangemanget var Sveriges unga akademi.

GF under luppen igen

Vad tycker medarbetarna om den centrala förvaltningen? Den och flera andra frågor ställs i *Universitetsförvaltning 2014*. Det är andra gången som enkäten skickas ut.

SYFTET MED ENKÄTEN, som är beställd av universitetsdirektör Jörgen Tholin, är att följa upp den interna synen på den gemensamma förvaltningen (GF) och dess arbete över tid.

– Det är viktigt att poängtera att det är en utvärdering av den gemensamma förvaltningen och alltså inte av annan förvaltning som bedrivs vid GU, på till exempel institutions- eller fakultetsnivå. De övergripande frågorna handlar om hur man nyttjar och ser på GF och den service som den centrala administrationen tillhandahåller samt kvaliteten i dess arbete. Avsikten är att kunna peka ut förbättringspotential och utvecklingsmöjligheter för GF i syfte att tjäna verksamhetens behov på ett tillfredsställande sätt, säger undersökningsledare Josefine Sternvik på enheten för analys och utvärdering.

DEN FÖRRA undersökningen visade, inte helt överraskande, att det finns en klyfta mellan gemensamma förvaltningen och kärnverksamheten.

Josefine Sternvik betonar att fokus ligger på den interna synen, alltså synen bland universitetets anställda, inte studenter eller andra grupper.

»Avisikten är att få en mer rättvisande bild av GF.«

JOSEFINE STERNVIK

– **DESSUTOM** koncentrerar sig denna studie på synen ute i organisationen och alltså inte inom den Gemensamma förvaltningen i sig själv.

Till skillnad från förra gången, då enkäten gick till cirka 1 000 personer i ledande ställning, ska nu undersökningen gå ut till så gott som samtliga anställda.

– Vi är mycket angelägna om att få respondenterna att svara

på den för att kvaliteten ska bli så bra som möjligt. Avsikten är att få en mer rättvisande bild av GF.

Universitetsförvaltning 2014 är precis som förra året en webbenkät och kommer att skickas ut till alla anställda via GU-mejlen.

– **VI HAR GJORT** några justeringar sedan förra året. Vi har bland annat utökat urvalet, förkortat enkäten och det ska även vara möjligt att svara på papper. Dessutom ska det finnas större möjligheter att skriva kommentarer, säger Josefine Sternvik.

Att svara på frågorna tar inte lång tid.

– Det är viktigt att även de som saknar eller har begränsad

kontakt med GF skickar in enkäten. För dem handlar det bara om att besvara någon enstaka fråga.

Enkäten skickas ut i början av mars och i maj ska de första resultaten presenteras.

ALLAN ERIKSSON

Mer information finns på: www.analys.gf.gu.se/utvardering-och-utredning/universitetsforvaltning/.

Doktorander får egen introduktion

En renodlad introduktionsdag för alla doktorander. Det erbjuds från och med i vår.

HITTILLS HAR doktorander fått gå den obligatoriska introduktionen för nyanställda och dessutom har några fakulteter arrangerat välkomstdagar.

– Vi vill välkomna alla våra doktorander till vårt universitet och ge information som riktar sig särskilt till doktorander. I och med omorganisationen har GU centralt fått en viktigare roll för forskarutbildningen och därför är det viktigt att alla doktorander får samma information och behandlas lika, säger

Boo Johansson, som är professor i psykologi och ordförande i utskottet för utbildning på forskarnivå.

Utbildningen, som är obligatorisk för alla doktorander, genomförs på engelska och ges en gång per termin.

– Programmet är inte hugget i sten än och det är mycket som vi ska hinna med på en dag. Vi ska framför allt måla med stora penseldrag: hur organisationen ser ut, de gemensamma doktorandreglerna och vilka rättigheter och skyldigheter som doktoranderna har. Ambitionen är att ge en bild av det fantastiska smörgåsbord som Göteborgs universitet har

att erbjuda och skapa en bättre vi-känsla för vårt lärosäte. För doktoranderna är det ett utmärkt tillfälle att mötas över ämnes- och fakultetsgränserna.

Men tanken är också att dagen ska innehålla lite mer lustfyllda moment.

– Det är ett hårt arbete som man har framför sig men vi ska försöka avdramatisera doktorandstudierna också. Det ska bli informellt och trevligt, säger Boo Johansson.

Den första introduktionsdagen kommer att hållas den 9 april i Vasaparken.

ALLAN ERIKSSON

En kommunikationsstrategi för hela GU

► **GU uppfattas** som stort och brett, men också otydligt och utan riktig spets. Men nu har rektor antagit en kommunikationsstrategi som ska ändra på den bilden.

Det 10-sidiga dokumentet anger en inriktning för universitetets kommunikationsarbete och innehåller vissa budskap, exempelvis "GU för en öppen dialog med omvärlden" och "GU bidrar till en bättre framtid".

– Jag tycker att en kommunikationsstrategi är en grund att stå på, nu är den nertecknad och det känns väldigt bra. Nu börjar det verkliga arbetet med att omsätta den i vardagen. Vi får jobba ihop och framåt, säger Tanja Thompson,

kommunikationschef på Naturvetenskapliga fakulteten.

Arbetet med kommunikationsstrategin började under sommaren och hösten 2012. Då gjordes en omfattande nulägesanalys. Utvärderingen av den interna kommunikationen, gjord av Nordisk Kommunikation, visade på ganska stora brister, bland annat att cheferna inte lever upp till anställdas förväntningar om kommunikation och delaktighet. Universitetsledningen fick också kritik för att vara dålig på att förklara fattade beslut och idéer.

Enligt den externa analysen uppfattas GU som stort, brett och lite splittrat, utan internationellt profilerade spetsar. Denna bredd skapar otydlighet och på håll ser den ut som en jämn massa.

– Om undersökningar visar att GU uppfattas som otydligt då kan en kommunikationsstrategi hjälpa oss att prioritera och renodla våra budskap, så att vi kommunicerar samstämmigt. Men att kommunicera samstämmigt ska inte tolkas snävt, utan det ska vara högt i tak så att vi får en öppen och konstruktiv dialog inte bara med omvärlden utan också internt, fortsätter Tanja Thompson.

I dokumentet beskrivs budskap, intressenter, kanaler, ansvar och roller samt strategiska prioriteringar. Några av dem är att kommunicera GU som ett sammanhållet universitet, utveckla GU:s interna kommunikation och kommunikationen med studenter. Dessutom framhålls vikten av att göra löpande omvärlds- och invärldsbevakning.

GU-trio blir rådgivare åt Riksrevisionen

► **Riksrevisionens** vetenskapliga råd består numera uteslutande av forskare från Göteborgs universitet: vetenskapsteoretikern Margareta Hallberg, statsvetaren Maria Gustavson samt föreståndaren för Centrum för personcentrerad vård vid Göteborgs universitet Inger Ekman. Rådet ska fungera som en kontaktyta mellan Riksrevisionen och Göteborgs universitet, som ska bidra med att ge Riksrevisionen mångvetenskapliga perspektiv på olika kunskapsfronter, identifiera väsentliga trender, samhällsutmaningar, områden och problem för granskning. Riksrevisionen är en del av riksdagens kontrollmakt och granskar vad statens pengar går till och att de används på rätt sätt.

Intresserad av populärvetenskap?

Är du forskare och vill medverka i populärvetenskapliga evenemang? Nu finns ett formulär där du kan fylla i ditt intresse. Exempel på evenemang är Vetenskapsfestivalen, Akademisk kvart, Science Slam, Global Week med flera. Gå in på: <http://gu.se/forskning/Forskning-pagar/Evenemang/intresseanmalan/>.

8 MARS Internationella kvinnodagen

Göteborgs universitet bjuder in till en öppen seminariedag med anledning av internationella kvinnodagen. Glimtar av genusrelaterad forskning och fakta kring vad genus innebär för individen och samhället. Öppet för alla.
Plats: Universitetets huvudbyggnad, Vasaplatsen, kl 10-15.

Kungamakt i Europa

Primogenitur innebär att den äldste sonen ärver makten i exempelvis en monarki. Systemet må leda till kungar som är galna, despotiska eller till och med förståndshandikappade.

Men det innebär också politisk stabilitet.

Det förklarar statsvetarna Andrej Kokkonen och Anders Sundell i en artikel som nu antagits av världens mest prestigefulla statsvetenskapliga tidskrift.

AMERICAN POLITICAL Science Review är en tidskrift som endast antar artiklar av absolut yppersta kvalitet. Inte ens statsvetenskapliga institutionens många namnkunniga forskare har publicerat där. Det har dock postdoktor Andrej Kokkonen och doktorand Anders Sundell snart gjort.

Delivering stability – Primogeniture and autocratic survival in European monarchies är titeln på artikeln där de båda forskarna har undersökt 960 monarker i 42 europeiska länder perioden 1000–1800. Att statsvetare studerar diktaturer är förvånansvärt ovanligt, påpekar de, och ännu mer udda är att intressera sig för kungamakt, trots att detta under historiens gång varit det vanligaste styrelseskicket.

- HUR SUVERÄN en kung än är på pappret, regerar han inte ensam, påpekar Anders Sundell. Till sin hjälp har han en elit som kontrollerar bland annat armén och ekonomin. Det gäller därför att ha en plan för vad som händer när man själv dör eller inte klarar av att regera. För om makthavare inom eliten är osäkra på om det verkligen lönar sig att vara lojal, kanske de satsar på en rival istället eller försöker gripa makten själva.

I DAG ÄR ALLA monarkier i Europa arvsmonarkier. Under tidig medeltid var det dock van-

ligare att kungen själv utsåg sin efterträdare eller att en grupp ur eliten valde kung.

– Men att utse en efterträdare är farligt, för det finns ingen som har större skäl att försöka avsätta en, påpekar Andrej Kokkonen. Också val leder ofta till konflikter. I en demokrati får den som förlorar en ny chans om några år, i en diktatur kan en förlust i värsta fall betyda döden.

En annan typ av arvsmonarki fanns i Kievriket. När kungen dog övergick makten till hans äldste bror, sedan till yngre bröder och först därefter till kungens äldste son.

- OCKSÅ DETTA SYSTEM ledde till blodiga rivaliteter, förklarar Anders Sundell. Många krig i Europa har handlat om hur en komplicerad arvslagstiftning ska tolkas, exempelvis Vilhelm Erövrarens invasion av England 1066, hundraårskriget mellan

ILLUSTRATION: MARIO BRANGLIONI

England och Frankrike samt rosornas krig. Och exempelvis det ottomanska riket, där tronarvingarna fick kämpa om makten, drabbades av inbördeskrig varje gång en sultan dog.

Det var Gustav Vasa som införde primogenitur, eller förstfödslorett, i Sverige. Det hindrade visserligen inte hans söner från att rivalisera om tronen, men innebar ändå ett system där det i princip var klart och tydligt

vem som hade rätt att bli kung.

– De monarkier som införde primogenitur blev betydligt mer stabila än exempelvis valmonarkin Polen, som ju upphörde att existera 1795, berättar Andrej Kokkonen. I en arvsmonarki vet alla vem som kommer att efterträda kungen, elitens framtid är säkrad och tronarvingen är så mycket yngre än kungen att han har råd att vänta på sin tur. Men det leder också till att det blir

På engelska och på Facebook

GU Journalen

har en speciell pdf-version där ett urval artiklar presenteras på engelska. Se mer på www.gu-journalen.gu.se.

8974

så många bilder finns nu i GU:s bildbank.

Gå till www.gu.se/bild.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Andrej Kokkonen och Anders Sundell har fått in en artikel i en topp-tidsskrift.

oerhört viktigt för kungen att verkligen få en son, något som kan få ganska absurda konsekvenser som exempelvis Henrik VIII:s många giftermål.

Idag har exempelvis det brittiska kungahuset räknat ut vem som står på tur till tronen i flera hundra led, där vår egen kung Carl XVI Gustaf befinner sig på plats 283.

– Jean-Jacques Rousseau påpekade det märkliga i att folk föredrar monarker som är imbecilla eller riktiga monster framför att välja ledare själva, förklarar Anders Sundell. För det finns förstås exempel på direkt olämpliga tronarvingar, som Karl II, den siste kungen av det habsburgska husets spanska gren, som på grund av inavel var svårt handikappad.

IDAG LEVER UNGEFÄR 40 procent av alla människor i demokratier. Men för bara 100 år sedan fick endast några få procent av mänskligheten välja sina ledare.

– Diktatur är historiskt sett ett mycket vanligare statsskick

än demokrati, därför är det lite underligt att inte fler statsvetare intresserar sig för det, förklarar Andrej Kokkonen. Vi hoppas nu kunna fortsätta våra undersökningar och bland annat jämföra kristna och muslimska länder. På 600–700-talen var de ungefär lika instabila men så småningom blev de kristna staterna betydligt mycket mer pålitliga. Kan det bero på att länder i Europa, till skillnad från i den muslimska världen, blev arvsmonarkier? Vi vet inte men det vore intressant att undersöka.

EVA LUNDRÉN

FAKTA

Artikeln *Delivering stability - Primogeniture and autocratic survival in European monarchies 1000-1800* är en av ytterst få artiklar från svenska lärosäten som någonsin antagits av *American Political Science Review*, den mest prestigefulla tidskriften inom statsvetenskap. Författare är postdoktor Andrej Kokkonen och doktorand Anders Sundell, båda vid QoG-institutet.

Samarbete mer över gränserna!

Det behövs forskning om hur naturkatastrofer drabbar människor i ett längre perspektiv, anser Margareta Wahlström. Hon är chef för FN:s katastrofberedskapsorgan och besökte årets forskardag på Naturvetenskapliga fakulteten då temat var Risk.

EN NATURKATASTROF skadar inte samhället enbart då den sker utan ger följdverkningar en lång tid efteråt. Människor förlorar inte bara sina hem utan kanske även sina arbeten. Den största utmaningen i Margareta Wahlströms jobb är därför att övertyga allmänhet och beslutsfattare om vikten av att förebygga risker.

Margareta Wahlström har mer än 30 års erfarenhet av humanitära biståndsoperationer i katastrof- och konfliktområden

i hela världen. Hon var på plats vid hjälparbetet efter tsunamin i Indiska oceanen som 2004 drabbade Indonesien, Thailand, Indien, Sri Lanka och många andra länder.

- DET VAR EN TRAGEDI som visade att en katastrof inte bara är ett lokalt problem utan berör många. Och det öppnade ögonen för betydelsen av att samarbeta för att förebygga risker, säger Margareta Wahlström.

Tillsammans med sina medarbetare försöker hon öka medvetenheten om de förluster som naturkatastrofer innebär. Under de senaste 20 åren har drygt fyra miljarder människor i världen drabbats, 1,3 miljoner har dött och de ekonomiska förlusterna räknas i miljarder dollar.

Över 80 procent av alla katastrofer är väderberoende. Tittar

man på kostnader är de värsta katastroferna översvämningar i urbana omgivningar.

Universitetsvärlden kan bidra med kunskaper om vad som följer i katastrofernas spår. Men det gäller att forskare också studerar hur individer drabbas på sikt, inte bara undersöker katastrofens värsta konsekvenser i ett halvårsperspektiv, utan följer upp vad som händer med människor senare. På platser som hon har besökt tio år efter katastrofen saknar många människor fortfarande möjlighet att försörja sig.

»Väderberoende naturkatastrofer kommer att öka i Europa i framtiden.« ”

FORSKARNAS SAMLADE kunskaper kan ge bättre beslutsunderlag som uppmuntrar beslutsfattare att göra politiska investeringar för att så långt det är möjligt mildra katastrofernas effekter. Tvärvetenskap är viktigt i sammanhanget men också att forskare samarbetar över ämnesgränserna.

– Väderberoende naturkatastrofer kommer att öka i Europa i framtiden. Det måste vi räkna med. Därför måste länderna förbereda sig bättre, samtidigt som man måste agera för att minska utsläppen, säger Margareta Wahlström.

CARINA ELIASSON

Brasilien är hans andra hem

Han varken dansar samba eller spelar fotboll. Ändå älskar han Brasilien.

Det var nämligen där som Joachim Sturve, nybliven docent i ekotoxikologi, tillbringade större delen av sina första tolv år.

KANSKE VAR DET i Assis, ett samhälle på 100 000 invånare i delstaten São Paulo, som hans intresse för naturvetenskap väcktes? Dit hade Joachim Sturves far bjudits in som pastor inom Örebromissionen. Förutom att arbeta med kyrkan startade pappan en scoutrörelse som fortfarande finns kvar.

– Min mor har berättat att vi barn blev alldeles röda av jorden vi lekte i och måste lyftas in i duschen varje kväll. Mina egna minnen handlar mest om hur jag som fem-åring hjälpte bönderna driva boskap samt att jag jagade grisar och höns.

Eller var det i Campinas? Till denna miljonstad norr om São Paulo flyttade familjen när Joachim Sturve var sju år gammal.

– Ormar var mitt största intresse. Jag drev runt på ödetomter och letade och brydde mig inte om att flera var giftiga. När jag vid ett tillfälle fick höra att orminstitutet i Sao Paulo sökte ormjägare skrev jag dit för att få jobb. Svarebrevet var vänligt med en fin stämpel på. Institutet tackade för mitt intresse men förklarade att de sökte någon som var lite äldre än tio år.

I MÅNGA MISSIONÄRSFAMILJER skickas barnen på internat. Men Joachim Sturve och hans tre syskon gick i en vanlig kommunal skola.

– När jag jämför min barndom med mina egna barns är det mycket som är likt. Mina dagar dominerades av skolan och lek med kompisar. En skillnad var dock att disciplinen är ganska sträng i Brasilien. Varje måndagsmorgon samlades alla elever för att sjunga nationalsången medan flaggan hissades. Men jag hade en lycklig barndom. Brasilien är en smältdegel med folk från alla möjliga håll, mina kompisars familjer

kom bland annat från Italien, Spanien och Tyskland. Så trots att jag är född i Sverige uppfattades jag aldrig som udda.

Familjen bodde i ett vanligt medelklasskvarter och hade besök nästan varje dag.

– Mina föräldrar försökte hålla igång svenska traditioner, bland annat firade vi jul i 40-graders värme. Men de fick sällan chans att öva svenska och vi barn talade därför bara portugisiska.

DET VAR NÄR Joachim Sturve var 12 år gammal som hela hans värld förändrades. För det var då familjen flyttade hem till Sverige.

Alla olika bilmärken på gatorna i Linköping var hans första intryck.

– Men skolan blev något av en chock. Från en mångkulturell miljö kom jag till ett mycket homogent samhälle där jag uppfattades som väldigt annorlunda. Jag kunde inte svenska, förstod inte de sociala koderna och till råga på allt kom jag från en missionärsfamilj. Jag ställdes till svars för allt från katolikernas bränning av gamla aztekiska kulturföremål till kolonialism i Afrika. Kristen mission har ställt till med en del elände, men det jag personligen upplevt var människor som arbetade hårt för att göra livet bättre för andra.

Att Joachim Sturves släktnamn är ganska ovanligt gjorde inte heller saken bättre.

– När jag nu tittar på min dotters klasslista märker jag att där finns fullt av ovanliga namn, hennes sticker inte ut. Sverige har förändrats, mer än Brasilien tror jag, och på många sätt till det bättre. Men då, 1978, när vi barn fick veta att vår far fått jobb på Örebromissionens huvudkontor, och att vi därför inte skulle flytta tillbaka till Brasilien, då grät vi.

Kanske var det på gymnasiet som Joachim Sturve började tvivla på sin kristna tro?

– Jag träffade kreationister med så korkade argument att jag blev arg. Men egentligen finns ingen motsägelse mellan vetenskap och religion.

På gymnasiet hade Joachim Sturve en biologilärare som var direkt fientligt inställd till missionärssonen.

SÅ VARFÖR BLEV han då själv biolog?

– Först läste jag teologi ett år i Örebro. Jag var intresserad av religion som fenomen, alltså vad människor faktiskt tror och varför. Så flyttade jag till Göteborg för att läsa religionsvetenskap men biologiintresset tog överhanden. Kanske var det min farfar som väckte min kärlek till naturen? Jag var ofta ute med honom i skog och mark och alltid skulle det fiskas eller något undersökas. Vatten har sedan dess fascinerat mig: Vi kommer alla från havet, vatten är livsvik-

Joachim Sturve arbetar oftast med in vitro-system. Men ibland måste försök göras också på fisk.

tigt och vattenresurser har varit föremål för en mängd konflikter under historiens gång. Vatten har också fantastiska egenskaper, som att det är tyngst när det är 4 grader varmt, vilket gör att sjöar sällan fryser på botten. Det är därför fisk och andra djur kan överleva vintern långt nere i en sjö som på ytan är täckt av is.

Att doktorera tyckte han lät som det dummaste man kunde göra. Tills han själv blev indragen i ett projekt.

– Forskning har inget slut, man måste hela tiden tänka ut nästa projekt och jag upptäckte att det var väldigt stimulerande.

DET JOACHIM STURVE forskar om hur vi hanterar våra vattenresurser samt effekter av miljögifter i fisk. Han studerar både salt- och sötvatten, både på väst- och på östkusten. Men han har också undersökt påverkan

»Sverige har förändrats, mer än Brasilien, tror jag, och på många sätt till det bättre.«

”

av miljögifter i andra länder, bland annat vid Maputobukten.

– Jag gillar att åka utomlands och just Moçambique passar mig extra bra, eftersom man talar portugisiska där.

De kemikalier Joachim Sturve studerar i Moçambique är pesticider. Det är den enda kemikaliegrupp som människan sprider ut i naturen med syftet att döda och används som bekämpningsmedel i jordbruket. Utmaningen är att hitta en balans, där giftet är effektivt utan att få allvarliga miljökonsekvenser.

– En del pesticider hamnar i Afrika när de blivit förbjudna i Europa. Den enskilde bonden har ansvar för användningen men det är inte alltid så lätt i praktiken. De flaskor som säljs har kanske inte ens etiketter som går att läsa.

ÄNDÅ VISAR DE underökningar Joachim Sturve gjort på ganska låga pesticidvärden i både Tanzania och Moçambique.

– Moçambique är en av de starkast växande ekonomierna i Afrika, i och för sig från en ganska låg nivå. Råkor är en stor exportindustri vilket gör rent vatten extra viktigt. Nära Pemba, i norra delen av landet, har man nyligen hittat världens näst största gasfyndighet och nu återvänder många portugiser till den forna kolonin för att jobba där. Nästa år är det presidentval vilket tyvärr riskerar leda till oroligheter.

Nere i källaren på Zoologen finns både stora akvarier med rötsimpa, regnbåge och röding, och mindre akvarier med små guppier.

Inom ekotoxikologi har man traditionellt tittat på enskilda ämnen. Men tillsammans med Thomas Backhaus och andra kollegor vid institutionen för biologi och miljövetenskap undersöker Joachim Sturve sedan några år tillbaka också vad som händer när kemikalier blandas, så kallade kemikaliecocktails.

- VI HAR KONCENTRERAT oss på tre områden: Göteborgs hamn, Stenungsund samt Fiskebäckskil. Vi använder oss av upp till 100 000 kemikalier i vårt samhälle och närmare 200 av dessa hittar vi i havet utanför vår kust. Bland annat hittar vi läkemedelsrester samt PFOS, avfall från flamskyddsmedel och impregnering som bryts ner väldigt långsamt. Det finns föreslagna överallt, förra året fick exempelvis flera vattentäkter i Uppsala stängas på grund av höga halter PFOS.

I JOACHIM STURVES grupp studerar man också nanopartiklar och mikroplaster från skönhetsprodukter, tandkräm och deodoranter som påträffas runt om på världens alla hav, till och med i djuphaven. Det är främst kollegan Bethanie Almroth som jobbar med detta.

– Många av de kemikalier vi använder förenklar våra liv. Men vi måste hålla koll på vart avfallet tar vägen eftersom vi inte vet

JOACHIM STURVE

AKTUELL: Nybliven docent i ekotoxikologi vid institutionen för biologi och miljövetenskap.

FAMILJ: Sambon Jeanette, barnen Gabriella, Emilia, Joar och Astrid.

ÅLDER: 47 år.

BOR: I Majorna, var annars?

SENAST LÄSTA BOK: *Höglan-det*, isländsk skräckis.

SENASTE FILM: Midnattspremiär av *The Hobbit* med Emilia som är Tolkienfantast.

FAVORITMATRÄTT: Feijoada, brasiliansk nationalrätt.

INTRESSEN: Fiskar och alla sorts reptiler.

»Vi använder oss av upp till 100 000 kemikalier i vårt samhälle och närmare 200 av dessa hittar vi i havet, utanför vår kust.«

vilka konsekvenserna blir på sikt, varken för miljön eller för den enskilda människan.

Nere i källaren på Zoologen finns både stora akvarier med rötsimpa och regnbåge, och mindre med små guppier. Men Joachim Sturve gör sällan djurförsök. Istället arbetar han på laboratoriet med in vitro system. Det innebär att han undersöker effekter av olika kemikalier i celler som odlas i skålar.

- FÖRDELARNA ÄR många. Dels är det både enklare och snabbare att se hur ett ämne påverkar en mekanism i ett cellsystem istället för i en levande varelse. Dels kan cellerna exponeras för större mängder kemikalier. Direktiv från EU innebär också att vi ska minska djurförsöken och övergå till in vitro. Men det är svårt att av resultat från cellundersökningar tolka vad som faktiskt händer i något så komplicerat som en levande organism. Därför måste vi trots allt komplettera med djurförsök. Fiskar är kännande varelser och samma etiska överväganden måste alltid göras, oavsett vilket djur man använder.

Den forskargrupp Joachim Sturve arbetar i är internationell med svenskar, amerikaner och brasilianare. Också studenterna kommer från olika länder, exempelvis Litauen, Frankrike och Italien.

– Att undervisa är givande, studenternas frågor gör att man måste skärpa sitt tänkande. Både undervisning och infrastruktur är väldigt bra organiserade vid institutionen för biologi och miljövetenskap, vilket är en förutsättning för att också forskningen ska fungera smidigt. Därför är jag något orolig över det förslag som nu ska utredas om att splittra oss och istället skapa två institutioner, en för marina vetenskaper och en för övriga biologiska vetenskaper. Även om jag forskar om fiskar och andra vattenlevande djur och mycket av min forskning är knuten till den marina miljön, vill jag inte begränsa mig till havet. De största utmaningar vi har idag vad gäller kemikalier i vattenmiljö hittar vi i sötvattensystem, något vi alla är extremt beroende av. Och sötvatten är en begränsad resurs som vi måste vårda.

BARNDOMEN HAR gjort Joachim Sturve lite rotlös, menar han. Det gör att han gärna forskar utomlands, exempelvis i Afrika.

Kanske kan naturintresset ta honom tillbaka till Brasilien?

– Min bror bodde där i många år, men nu har han flyttat till USA så jag har inte varit där sedan 2007. Men de gånger jag åker dit känner jag mig genast som hemma. Det finns sociala problem i Brasilien som jag inte förstod när jag var liten. Men människors spontanitet och glädje är något jag verkligen uppskattar och det gör vardagslivet så mycket lättare.

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: JOHAN WINGBORG

Femtio år i filmens tjänst

Vad innebär det för filmkonsten att alla idag har en kamera i fickan?

Det frågar Kalle Boman, professor i film vid Konstnärliga fakulteten, som just vunnit en hedersbagge på Guldbaggegalan.

DET ÄR PÅ SJÄTTE våningen på Viktoriagatan 13 som Akademin Valand Film håller till, det som tidigare hette Filmhögskolan. Längst bort i korridoren finns en biograf med röda stolar från Grand i Stockholm, den bio Olof Palme var på väg hem ifrån när han blev skjuten. En trappa upp har studenterna egna rum, somliga kaotiska, andra i perfekt ordning.

– Vi måste vänja oss vid att vi idag ständigt är övervakade och att kameran finns överallt, förklarar Kalle Boman när vi träffas. I skolan låser lärarna in elevernas mobiler men istället borde de göra tvärtom, använda kameran som ett pedagogiskt hjälpmedel.

Det är vad projektet *Kameran i centrum* går ut på. Det startade 2011 och drivs av Linda Sternö och Klara Björk och handlade först om att sätta en kamera i händerna på förskolebarn. Projektet, som är ett obligatoriskt moment i filmutbildningen, har sedan dess blivit allt större.

– Vi jobbar numera tillsammans med nyanlända barn i Bergsjön, skolor använder kameran i svenska, matte och fysik och tillsammans med Centrum för kultur och hälsa ska vi starta ett projekt ihop med pensionärer.

MODERN TEKNIK väcker nya frågor som kräver både praktiska och etiska svar, menar Kalle Boman.

– För en tid sedan skulle jag göra en presentation av alla som varit jämställdhetsombudsmän och frågade Claes Borgström om han hade något tv-inslag om sig själv. Det hade han inte och heller inte medel att köpa loss sina egna uttalanden från SVT. För att skriva bildhistoria krävs alltså pengar.

Ett annat problem är den snabba teknikutvecklingen. Än finns inga bra rutiner för bevaring av digitala produktioner.

– För tio år sedan hittade sydafrikansk tv en inspelning av det tal Nelson Mandela höll 1964 när han dömdes till livstids fängelse. Inspelningen var gjord på teknik som inte längre fanns och gick därför inte att spela upp. Experter på British Museum lyckades till slut föra över talet till en cd. Men att det inte finns någon institution som

Kalle Boman har just vunnit en hedersbagge på Guldbaggegalan.

»I det ögonblick en bild tas vet man vad den föreställer, förklarar Kalle Boman. Men sedan händer något.«

bevarar föråldrade maskiner innebär att en massa material kommer att gå förlorat.

En annan fråga är vad som behöver sparas och vad som kan gallras bort.

– I det ögonblick en bild tas vet man vad den föreställer, förklarar Kalle Boman. Men sedan händer något. Plötsligt får man se en bild på sig själv från 1965 som nu används om en pensionär. Man får se en film som skulle handla om ett lyckligt presidentpar

i Texas, men som visar mordet på John F. Kennedy. Ingen vet vilken betydelse en bild kommer att få i framtiden.

Film är fiktion, men en fiktion som påverkar verkligheten, påpekar Kalle Boman.

– Giovanni Falcone, den italienske domaren som senare sprängdes i luften på grund av sin kamp mot maffian, fick en gång frågan om filmen *Gudfadern* stämmer med verkligheten. Han svarade: ”Nej, men den kommer att göra det.” Ungdomar vet hur de närmar sig det andra könet, för det har de sett på bio, och att ett nej inte alltid är ett nej får svenska folket lära sig varje lördagskväll på Sveriges television. Tobaksbolagen anses ha ett ansvar för de sjukdomar tobaken leder till. Men konstnärer, vilket ansvar har de?

Kalle Boman har jobbat med film i 50 år. Kanske lärde han sig mest under sina fem år vid Europafilm, då han bland annat var regiassistent åt Bo Wideberg. Hans mest annorlunda upplevelse då? Möjligen då han, tillsammans med Roy Andersson, i början av 1990-talet drogs med i Stockholms läns landstings satsning på att göra reklam för vårdutbildningar.

– Det handlade bland annat om att göra annonser, affischer samt en reklamfilm för boken *Lyckad nedfrysning av herr Moro*, som dock ännu inte var färdig. När den blev klar ett halvår senare distribuerades den till alla niondeklassare i Stockholm och vi fick till och med Nobelpristagaren Derek Walcott att dela ut en upplaga i en gymnasieskola.

BOKEN INNEHÅLLER utdrag ur verk av bland andra Dostojevskij, Orwell, Nietzsche och Kafka. Bilderna föreställer underligheter, som en ko med ett framavlat jättejuver och en pojke som fastnat med armen i en godisautomat. Kanske inte vad Stockholms läns landsting hade tänkt sig?

– Projektet stoppades ganska snart men numera är boken en klassiker som knappt går att få tag i, förklarar Kalle Boman. För oss handlade det om att öka kunskapsnivån bland ungdomar. Och det, liksom att ta tillvara människors kreativitet och lära ut ett gott omdöme, är väl både skolans och universitetets egentliga uppdrag?

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

Vision 2020 – Medicinareberget går ut på att knyta ihop Medicinareberget med Linnéplatsen och Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Dags för nästa stora campusvision

Än så länge är det bara en idé. Men efter projekt Näckrosen är det nu dags för nästa stora vision.

Universitetets önskan är att binda samman de olika institutionerna vid Medicinareberget, Linnéplatsen och Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Samtidigt vill staden bygga bostäder, hotell, butiker och restauranger.

– Det handlar om att skapa en ny levande stadsdel mitt bland universitetets institutioner, förklarar projektledare Margareta Wallin Peterson.

PÅ EN KARTA ÖVER Medicinareberget är det lätt att se att de hälsovetenskapliga institutionerna, Zoologen, flera samhällsvetenskapliga institutioner samt Sahlgrenska Universitetssjukhuset ligger på gångavstånd från varandra.

Verkligheten är dock inte så enkel.

– I början av året tog projektgruppen för Vision 2020 – Medicinareberget, tillsammans med fastighetschef Per

Sundqvist, en runda i området, berättar Margareta Wallin Peterson. Vi hade med oss matsäck i varsin ryggsäck och promenerade runt i två timmar för att skaffa oss gemensam uppfattning och kunskap om platsen. Att Per Dubbsgatan, mellan Sahlgrenska Universitetssjukhuset och Medicinareberget, är hårt trafikerad visste vi. Men inte att vägen ner till Linnéplatsen är en brant och hal stig som är svår att ta sig ned för. Vi diskuterade också hur staden skulle kunna bidra till att förbättra kommunikationer så att man lättare kan ta sig mellan Medicinareberget och Chalmers.

VISION 2020 - MEDICINAREBERGET är en del av flera parallella processer.

– Dels handlar det om ett internt projekt inom Göteborgs universitet, med syfte att utveckla verksamheten här, förklarar projektsamordnare Christina Nordberg. Dels om Göteborgs Stads byggprojekt som går ut på att förtäta och på olika sätt förbättra området kring Medicinareberget.

Idén att utveckla platsen kring

Medicinareberget är egentligen inte ny, diskussioner har pågått sedan början av 2000-talet. Men den 17 juni förra året fattade rektor beslut om att ta upp planerna igen.

Projektets första fas började med en inventering av dagsläget.

– VILKA LOKALER har vi, vilken infrastruktur och vilka verksamheter? Och vilka framtids-scenarier ser vi för kommande behov? För att ta reda på det måste vi arbeta iterativt, det vill säga i samarbete med staden, sjukhuset och andra externa parter, där vi kontinuerligt gör uppföljningar och revideringar, förklarar projektsamordnare Christina Nordberg.

Studenterna kommer att få en särskilt ”think tank” där de kan lämna förslag på hur en ideal framtida miljö kan se ut. Också UB har engagerats med sin kompetens när det gäller framtida lärmiljöer.

– Medicinareberget är oftast dött på kvällar och helger, påpekar Margareta Wallin Peterson. Det som staden vill göra är därför att skapa ett levande område med bostäder,

Läs mer: medarbetarportalen.gu.se/medicinareberget/

kaféer och restauranger. Och vi ser gärna att där byggs exempelvis studentbostäder och hotell för gästforskare. Där ska helt enkelt finnas ett flöde av människor som kommer och går.

– Sahlgrenska Universitetssjukhuset är ju ett av norra Europas största och Göteborgs universitet är ett av de bredaste. Att samla verksamheterna tror vi kommer att leda till att vår stora potential tas tillvara ännu bättre, menar Christina Nordberg.

En person som hoppas mycket på planerna är Birger Simonson, dekan på Samhällsvetenskapliga fakulteten.

– **ATT SAMARBETA** över fakultetsgränserna har blivit allt nödvändigare för att lösa dagens många samhällsproblem. Dels handlar det om samverkan mellan psykologi och psykiatri. Men även andra stora frågor inom hälsoområdet kan bara lösas i bred samverkan mellan medicinsk och samhällsvetenskaplig forskning. Nyligen bildades exempelvis ett tvärvetenskapligt centrum för äldreforskning där bland annat

»Där ska helt enkelt finnas ett flöde av människor ...«

MARGARETA WALLIN PETERSON

”

medicinare, samhällsvetare och ekonomer arbetar med en av tids största frågor. Också samverkan inom hållbarhet och miljö är viktig. Samhällsvetenskapliga fakulteten växer också så det knakar, så av det skälet kommer vi dessutom behöva fler lokaler.

Under våren kommer projektgruppen att jobba vidare med vision och strategier. I juni ska första fasen vara avslutad.

– Arbetet bygger givetvis på vad Göteborgs universitet har beslutat om i *Vision 2020*. Här får vi möjlighet att ta med oss det in i utvecklingen av vår verksamhet på ett fysiskt område tillsammans med flera samverkande parter, säger Margareta Wallin Peterson.

EVA LUNDGREN

FOTO: JOHAN WINGEBORG

Margareta Wallin Peterson är vice rektor.

Ny stadsdel planeras på berget

Göteborgs Stad får nu en möjlighet att knyta ihop och skapa en förbindelse mellan områdena vid Medicinareberget, menar Maria Lissvall på Stadsbyggnadskontoret.

DET NORSKA fastighetsföretaget SveaNor har av Göteborgs Stad fått i uppdrag att senast den 31 mars presentera en förstudie om bland annat hur Per Dubbsgatan skulle kunna byggas över, förklarar Maria Lissvall, handläggare på Stadsbyggnadskontoret.

– Per Dubbsgatan är idag en barriär i området. Om lösningen är en överbyggnad, en tunnel eller att göra om gatan till en boulevard har vi dock inte tagit ställning till än. Men det vi önskar är att området blir mindre av en industriliknande plats och istället en blandad stad med bostadshus, handel och service, samtidigt som både sjukhusets och universitetets behov tillgodoses. Vi vill bygga ihop berget med Linnéstaden och dessutom skapa tydligare entréer till området.

EN GRÖN RESPLAN ingår i också planerna: kollektivtrafik, cykel- och gångbanor ska prioriteras, biltrafiken får inte öka.

– Det är något alla inblandade parter är överens om. Inte heller kommer de båda kolonierområdena att röras, vi ser dem som värdefulla lungor i staden. Planen har varit ute på samråd, nu samlar vi ihop alla synpunkter från remissinstanserna. I mars ska en sammanfattning skickas till Byggnadsnämnden, samtidigt begär vi uppdrag för en detaljplan.

När börjar ni gräva?

– Det är komplicerat att bygga stad, detaljplanen tar tid, sedan måste det finnas tid för

överklagan och bygglovsansökan. Så några år kommer det att ta, jag kan tyvärr inte säga hur många, förklarar Maria Lissvall.

EVA LUNDGREN

FAKTA

Tanken är att skapa en levande stadsdel runt Medicinareberget. För Göteborgs universitets del gäller det att underlätta samverkan mellan i första hand Sahlgrenska akademien, Naturvetenskapliga fakulteten, Samhällsvetenskapliga fakulteten samt Sahlgrenska Universitetssjukhuset, men även andra fakulteter kan bli involverade på sikt. För Göteborgs Stad är ambitionen att skapa en blandad stad, med bostäder, handel och service.

Göteborgs universitet har tillsatt en styrgrupp med följande ledamöter: rektor Pam Fredman, universitetsdirektör Jörgen Tholin, prorektor Helena Lindholm Schulz, GUS-ordförande Simon Persson samt vice rektor Margareta Wallin Peterson.

Dessutom finns en projektgruppen med följande ledamöter: Margareta Wallin Peterson, projektledare; Christina Nordberg, samordnare; Olle Larkö, dekan vid Sahlgrenska akademien; Elisabet Ahlberg, dekan vid Naturvetenskapliga fakulteten; Birger Simonson, dekan vid Samhällsvetenskapliga fakulteten samt Margareta Hemmed, överbibliotekarie.

En dialoggrupp har också tillsatts som består av externa partner inom kommunen, regionen och näringslivet.

Med ostron som lockbete

– Hållbar turism är framtiden, säger Sandhiya Goolaup från Mauritius. 9 652 kilometer hemifrån har hon funnit sin passion – ostronturism på Västkusten.

SANDHIYA VÄXTE upp på ön omgärdad av korallrev. Idag bor familjen på olika håll i världen men genom Skype håller de kontakt. Hem till Mauritius försöker hon åka minst ett par gånger om året.

– Min barndom var lycklig och kärleksfull. Jag växte upp med mamma, pappa, två systrar och mormor i ett hus i centrala Vacoas. I trädgården odlades grönsaker. På veckosluten åkte vi till stranden och övernattade i sommarhuset.

HENNES SLÄKT ÄR ursprungligen från de indiska delstaterna Punjab och Bihar. Förutom familjens intresse för den kryddstarka indiska maten, har de också en lust för språk.

– Mormor pratar hindi, bhojpuri samt mauritisk kreolska och jag engelska, franska, mauritisk kreolska och hindi. Kanske kommer jag nu även att lära mig svenska, skrattar Sandhiya.

När hon var liten arbetade pappan som servitör på en hotellrestaurang där han med tiden blev chef.

– Han bjöd ofta hem turister på middag för att de skulle få uppleva en genuin miljö. Idag satsar de stora hotellen på mataftnar med lokala råttor, mycket fisk och skaldjur.

I det mauritiska köket, religionerna och språken märks att samhället är multikulturellt med influenser från kolonialhistorien, slaveri och inflyttning. Cirka en miljon turister, mest från Europa och Sydafrika, besöker Mauritius

varje år. Ekoturism är under utveckling på ön och Sandhiya ser ljus på framtiden.

– **OM TURISMEN** ska fortsätta måste den vara hållbar. Det pågår och startas projekt för att bevara korallreven, den lokala kulturen och köket. Konceptet ”Sea, Sun, Sand” är fortsatt viktigt.

Föräldrarna flyttade till Frankrike för att ge barnen en bättre ekonomisk framtid. Sandhiya stannade kvar för att ta sin examen i turism. Under studietiden praktiserade hon på ett mindre hotell i Avignon och ett större på Mauritius.

– Jag fick pröva på olika yrken inom hotellbranschen och kunde jämföra storskalighet mot familjeverksamhet. Det gav mig en bra inblick.

INTERNATIONELLA hotellkedjor, oftast med utländsk ledning, äger de flesta hotellen på Mauritius. Det skapar arbetstillfällen men Sandhiya är kritisk.

– Efter universitetsexamen finns inga jobb på ledningsnivå. Av de få vänner jag har kvar på ön arbetar bara några inom turistbranschen. Frustrationen över att det tar ett helt yrkesliv att avancera är påtaglig.

Mer och mer växte längtan att komma bort från Mauritius. Sandhiyas handledare tipsade henne att söka sig till Sverige och hon bestämde sig för att plugga i Umeå och tog en master i management.

– Kulturen och atmosfären är annorlunda här, och kylan i

Göteborg och Umeå känns spännande. Kvaliteten på utbildningen är hög och, när jag började, även kostnadsfri för studenter utanför EU länder.

NÄR HON SÅG annonsen om doktorandplatsen i Göteborg kände hon att det var helt rätt. Idag forskar hon i ostronturism på Västkusten, hur människor formar och stärker sin identitet genom att åka på ostronsafari.

– Det europeiska ostronet

»Matturismen på Västkusten tror jag har en ljus framtid.«

”

(*Ostrea edulis*) finns inte överallt och anses exklusivt. Jag vill veta vem som deltar i olika koncept och varför. Det kan vara ostronets dag, weekend på hotell, safarier till vilda eller odlade eller besök på en ostronbar. Man kan lära sig plocka, ostronets historia, hur man öppnar och äter dem.

OSTRON ÄR SOM BÄST att äta på vintern och då har ostronbaren på Käringön öppet. Besöken dit har blivit flera.

– Utomhusjacuzzi med utsikt över havet och tända ljus skapar en rofylld atmosfär.

På fältstudierna är Sandhiya en observerande turist.

– Jag studerar hur besökarna agerar och reagerar. Längre fram intervjuar jag konsumenterna. Informationen kommer att vara användbar för företag som vill specialisera sin verksamhet.

Att arbeta inom ett utforskat område ser hon som stimulerande.

– **JAG FÖRDJUPAR** mig i ett mycket intressant ämne och känner mig fri i det. Göteborgs universitet har en kreativ och internationell forskningsmiljö. Staden Göteborg älskar jag! Full av liv, fina kaféer och kulturaktiviteter. I Delsjöområdet går jag ofta.

I höstas var Sandhiya på konferens på universitetet i Bodö, Norge. Kursen om ny- och värdeskapande turism gavs av Sandhiyas handledare, professor Lena Mossberg.

– Det var en av de mest berikande upplevelser jag haft! Bland annat åkte vi ribbåt ut till en ö där vi blev bjudna på stenåldersmat tillagad i en jordgrop som vi åt på trästolar. Arrangörerna var klädda i skinn. Det var en riktig stenålderskänsla! Jag knöt många nya kontakter.

OM MATTURISMEN och sina egna framtidsutsikter säger Sandhiya:

– Det beror på varifrån i världen jag får det bästa jobberbjudandet. Matturismen på Västkusten tror jag har en ljus framtid.

Äter du ostron själv och kan du öppna ett, frågar jag Sandhiya?

– På fjärde försöket gick det! Styrka och en speciell kniv behövs. Jag äter det gärna med citron och olivolja. Ännu har jag inte fått se någon pärla.

**TEXT: HELENA SVENSSON
FOTO: JOHAN WINGBERG**

SANDHIYA GOOLAUP

ANSTÄLLNING: Doktorand i marknadsföring på företagsekonomiska institutionen, Centrum för turism, Handelshögskolan.

UTBILDNING: University of Mauritius, bachelor's degree in tourism, leisure and recreational management, 2004-2007. Umeå universitet, Masterprogrammet i management, 2009-2011. Göteborgs universitet, doktorand i marknadsföring, 2012.

ÅLDER: 27 år.

BOR: Studiegången, Källtorp.

FAMILJ: Singel.

INTRESSEN: Naturpromenader, shopping, kafébesök.

FAVORITMAT: Indisk.

STYRKA: Uthållig.

SVAGHET: För självkritisk.

MOTTO: Where there is a will, there is a way.

LÄSER NU: *Consuming People: From political economy to theaters of consumption*, Firat and Dholakia (1998).

»Utomhusjacuzzi med utsikt över havet och tända ljus skapar en rofylld atmosfär.«

”

Sandhiya Goolaup kommer ursprungligen från Mauritius och är nu doktorand i marknadsföring vid Handelshögskolan.

FAKTA

Om det europeiska ostronet (*Ostrea edulis*): Efter tre till fyra år är ostronet könsmoget. Det är tvåkönat. Det är fett-snålt, rikt på proteiner och vitaminer.

Republiken Mauritius: blev oberoende 1968 och republik 1992.

Projektet som Sandhiya ingår i: *Strategic research for the development of sustainable bivalve shellfish industry on the Swedish West coast*, samarbete mellan Centrum för Havsforskning och Centrum för turism.

Världsbäst på äldreforskning

Göteborgs universitet hör till världstoppen inom forskning om äldres livsvillkor. Nu har området fått drygt 100 miljoner kronor till ett nytt tvärvetenskapligt centrum.

– Men stora satsningar på äldreforskning görs över hela världen, förklarar Ingmar Skoog, centrumets forskningsledare.

KAPABILITET VAR EN av flera sociologiska termer som Ingmar Skoog, professor i psykiatri, fick kämpa med när han skrev ansökan till Forte om en ny centrumbildning.

– Även om det sociologiska språket gav mig panik var det kanske bra att det var jag, och inte sociologen Björn Halleröd, som skrev ansökan. Det innebar nämligen att jag verkligen fick anstränga mig för att sätta mig in i vad termerna betyder. Exempelvis handlar ordet *kapabilitet* om människans förmåga att uppnå de mål hon själv tycker är värdefulla.

Förmågan påverkas av flera olika omständigheter, exempelvis den enskilde individens hälsa, gener och socioekonomi.

– Men det handlar också om sådant som finns runt omkring personen, som hur arbetsplatsen eller hemmiljön ser ut, vilket socialt nätverk man har och liknande. Ytterligare en faktor är samhället, alltså lagar, pensionsregler, om det finns hemvård och mycket annat. Alla dessa omständigheter kommer centrumet att arbeta med.

GÖTEBORGS UNIVERSITET är starkt när det gäller forskning på äldre. Ingmar Skoogs grupp var exempelvis först i världen med att visa sambandet mellan Alzheimers sjukdom och både högt blodtryck och övervikt. Här pågår också unika studier om äldres psykiska hälsa, som bland annat visar att depression är den vanligaste sjukdomen bland gamla, och inte demens som många kanske tror.

Pionjären inom geriatrik, även internationellt, var Alvar Svanborg. Det var han som 1971 startade den kända H70-undersökningen där drygt 900 70-åringar, födda 1901–1902, undersöktes och sedan följdes upp under 30 år. Den studien gjordes om 30 år senare på en ny grupp 70-åringar, födda 1930.

Göteborgs universitet har varit världsledande inom forskning på äldre sedan 1940-talet, menar Ingmar Skoog.

– Hälsan hos den nya gruppen hade förbättrats så enormt att vi först trodde att något var fel, förklarar Ingmar Skoog. Men vi måste komma ihåg att den första studien utfördes på personer som växt upp när Sverige närmast var ett u-land då det exempelvis fortfarande förekom svält. Man jobbade sex dagar i veckan, ofta med hårt kroppsarbete, och allmän semestervecka infördes först 1938.

EN UTREDNING AV äldres hälsa är därför också en studie i hur Sverige förändrats: nästan allt har blivit bättre, både när det gäller välfärd och inom hälsoområdet.

– Vi undersöker bland annat blodtryck, lungkapacitet, intelligens, sexliv samt om man klarar sig i vardagen eller behöver hjälp. Nästan vad vi än tittar på så har dagens äldre blivit friskare. De problem vi kan se är att diabetes ökar, liksom övervikt, vilket å andra sidan inte måste vara dåligt när det gäller äldre. En annan stor förändring är att äldre lever i mycket lyckligare

äktenskap idag än för 30 år sedan. 70-åriga kvinnor är mer aggressiva och tar för sig mer idag, och har därmed blivit mer lika männen i sin personlighet. Bägge könen är dessutom mindre ordningssamma.

I år är det dags för en ny 70-årsstudie på göteborgare födda 1944, berättar Ingmar Skoog.

– Det är inte svårt att få folk att ställa upp eftersom deltagandet bland annat innebär en rejäl hälsoundersökning. Men vi står inför ett alldeles nytt problem: dagens 70-åringar har så fullt upp i sina kalendrar att de har svårt att få in en hel dag hos oss. Flera har gamla föräldrar som fortfarande lever, de har barnbarn och dessutom lever de ett aktivt liv med exempelvis årliga utlandsresor.

ATT VI SJÄLVA KAN göra ganska mycket för att öka chanserna att hålla oss friska långt upp i åren, är det positiva budskap Ingmar Skoog gärna för fram.

– Det är de gamla vanliga råden som

gäller: ät nyttigt, alltså fet fisk och mycket grönsaker. Motionera och håll igång hjärnan genom att läsa, gå kurser eller lösa korsord. Också sociala relationer är viktiga men verkar faktiskt mindre betydelsefulla idag än för trettio år sedan. Kanske beror det på att människor numera har tillgång till tv och internet hela dygnet och därför inte känner sig så ensamma, även om de har svårt att ta sig ut?

Hur mår då de riktigt gamla?

– Kanske så här! svarar Ingmar Skoog och visar upp en bild på en äldre dam som hänger vid en klättervägg.

– Den här kvinnan fick ett klätterkort som present av sina barnbarn när hon fyllde

»Pensionsåldern borde exempelvis vara fri.«

95. Hon var 105 när hon dog. Vår grupp har gjort världens enda större studie på personer över 95 år, vilket i praktiken är en kvinnostudie, eftersom nästan bara kvinnor blir så gamla, och många mår väldigt bra. Vissa demografer påstår att de första människor som kommer att bli 200 år redan är födda, men det tror jag inte riktigt på. Men att det kommer att bli vanligare att vi blir en bra bit över 100 verkar rimligt.

ATT VI FÅR EN allt äldre befolkning, som också håller sig frisk långt upp i åren, kommer förstås att få konsekvenser.

– Pensionsåldern borde exempelvis vara fri. Den som har ett intressant yrke, som inte är fysiskt ansträngande, borde kunna få jobba längre. Men åldrandet är inte rättvist, kanske behöver exempelvis ett sjukvårdsbiträde gå i pension vid 60 år eller ännu tidigare. Problemet är att de som sliter ut sig

Mer information på:
www.epinep.gu.se.

på jobbet ofta har låga löner, och därmed får liten pension. Alltså måste vi införa ett system där de som jobbar länge betalar för dem som inte orkar så många år.

När Alvar Svanborg började sina studier på äldre människor i slutet av 1940-talet var han ganska ensam. Idag är forskning på äldre ett prioriterat område överallt i världen, förklarar Ingmar Skoog.

– Det visar att man aldrig i förväg kan bestämma vilka områden som kommer att bli stora i framtiden och att forskarna därför måste få följa sina intressen. För kanske sitter framtidens Nobelpristagare i någon skrubbe på Sahlgrenska akademien och pysslar med något ingen annan ännu bryr sig om!

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: JOHAN WINGBORG

CENTRUM FÖR ÄLDREFORSKNING

Forte, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, satsar 50 miljoner kronor fördelat på tio år på den nya centrubildningen *Center for Capability in Aging – from Genes to Society* (AGECAP). Forte satsar dessutom 18 miljoner kronor på ett projekt om psykisk hälsa i relation till funktionsförmåga, som leds av Ingmar Skoog, samt 18 miljoner kronor på ett projekt om psykologisk hälsa efter pensionen, som leds av Boo Johansson.

Till detta kommer en satsning från Vetenskapsrådet på 12 miljoner kronor samt ytterligare anslag från Göteborgs universitet på 12,5 miljoner kronor.

Centrumet består av cirka 75 forskare inom fem forskargrupper. Förutom Ingmar Skoog ingår följande forskningsledare: Boo Johansson, psykologiska institutionen, Björn Halleröd, institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Kaj Blennow och Synneve Dahlin-Ivanoff, institutionen för neurovetenskap och fysiologi samt Ewa Wikström, företagsekonomiska institutionen.

Göteborg fyller 400 år

– Att vara näst störst innebär en frihet som man kanske inte alltid är medveten om, förklarade Karin Markides, rektor för Chalmers, i det rundabordssamtal som inledde seminariet *Kunskap Göteborg* den 7 februari.

– **ALLT I VÅR STAD** har startat med donationer, både verksamheter och byggnader, påpekade rektor Pam Fredman under seminariet. Det innebär en lång tradition av samverkan mellan olika aktörer, som vi behöver värna om. Göteborgs universitet måste exempelvis vara framgångsrikt inom utbildning och forskning men vi vet att det som lockar människor till oss också är själva staden.

Biträdande sjukhusdirektör Lars Grip påpekade att Sahlgrenska Universitetssjukhuset inte minst är en stor kunskapsorganisation:

– Bland våra 16 000 medarbetare är åtminstone 10 000 högskoleutbildade. Hos oss pågår en stän-

ILLUSTRATION: ANDERS EURÉN

dig kunskapsutveckling. Vi har nu utformat ett program för att bli ännu mer aktiva, det ska sjuda av liv så som det redan gör på Lindholmen Science Park.

Kommunstyrelsens vice ordförande Jonas

Ransgård berättade om hur han som barn brukade möta sina morföräldrar när de kom med tåget från Skåne för att fira jul.

– Först långt senare började jag fundera över varför mina föräldrar flyttat till Göteborg. Det var förstås för att de såg en framtid här. Det jag önskar är därför att vi bygger en stad där också våra barnbarn vill bo.

Birgitta L. Övferholm, chef för Näringslivsgruppen, påpekade att *Kunskap Göteborg* varje år har ett tema.

– I år är det *vatten och skärgård* som det gäller att sprida information om.

Kunskap Göteborg innebär en kraftsamling inför stadens 400-årsjubileum 2021 och ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Chalmers, Göteborgs kulturförvaltning, Göteborg & Co, samt Stiftelsen Anna Ahrenbergs fond för vetenskapliga m.fl. ändamål samt andra stiftelser.

I Språket är alla experter

Varifrån kommer modeordet *tankesmedja* och varför är det så vanligt i alla möjliga sammanhang? Varför heter det *barna Hedenhös* och inte *barnen Hedenhös* – är det barnspråk eller dialekt?

GU Journalen var med en av de sista gångerna som Lars-Gunnar Andersson svarade på lyssnarnas frågor i det populära radioprogrammet *Språket* som sänts sedan 1997.

JAG TROR VI BÖRJAR MED en annorlunda inspelning till ordprogrammet, det är Ulla som råkar befinna sig i England och har en fråga om tankesmedjor. Sedan kör vi grammatikprogrammet i ett svep följt av resten av ordprogrammet, säger programledaren Anna Lena Ringarp och tittar upp från sina papper som ligger på bordet framför henne.

Hon sitter utanför studio 44 i Kanalhuset vid Lundbystrand i Göteborg tillsammans med Lars-Gunnar Andersson och diskuterar inspelningen av dagens två program. Som vanligt handlar det ena om grammatik och det andra om olika ord.

Konceptet är i stort sett detsamma som när *Språket* startade hösten 1997. Dels att svara på lyssnarfrågor, dels att bevaka forskning och debatt om språk. Cirka tre av fyra program innehåller ett reportage där till exempel en forskare medverkar. Sedan några år tillbaka brukar man ringa upp två personer som har skickat in frågor.

– Filippa med kattmaten är också med. Hon undrar varför man märkvärdigar sig i kattmatsreklam och talar om *nutrition*, fortsätter Anna Lena Ringarp mötet.

VARJE VECKA FÅR *Språket* 100–200 brev. När programmet började var cirka 70 procent vanliga brev men numera är det mest mejl.

– Jag läser igenom alla brev och försöker hitta cirka tio brev runt något tema, till exempel ordbildning eller meningsbyggnad. Ibland är det lätt att få ihop en historia, ibland är det krångligare, säger Lars-Gunnar Andersson. Och sedan skickar jag över dem till Anna Lena som tittar på dem och ringer eller mejlar några som kan vara med i programmet.

Men det är inte bara formen på breven som blivit annorlunda. Även frågorna i breven har ändrat karaktär med åren.

– Ja, de klassiska språkpoliserna som man kan tycka är hedervärda men också dra lite på munnen åt, är inte så många nu. Jag vet inte om de har gett upp eller om det är vår gemensamma utbildande verksamhet som bidragit, skrattar Anna Lena Ringarp och får medhåll av Lars-Gunnar Andersson.

– Definitivt, till exempel var det länge sedan vi fick en fråga om det heter *än jag* eller *än mig*, den var frekventare i början.

Mobiltelefonernas intåg har också påverkat frågornas innehåll. Lars-Gunnar Andersson pekar på högen med veckans frågeskörd och berättar att flera av dem är skickade från just mobiltelefoner.

- TILL EXEMPEL FRÅGAN: Betyder *ramla* och *trilla* samma sak? Folk sitter och diskuterar den typen av frågor, och har man en mobil-

»... alla använder språk, skriver och tänker, även de som knagglar sig fram med konstigt sms-språk.«

ANNA LENA RINGARP

telefon så är det lätt att säga ”jamen, vi hör av oss till de där i radion”. Det kanske blir mer sådana frågor nu, stundens ingivelse, och då är det något ord som farit fram där i samtalet någonstans, kanske när man lagat mat eller kör bil.

Anna Lena Ringarp tycker också att allt yngre visar intresse för språkfrågor.

– Jag vet inte hur långt man ska dra det men ... alla använder språk, skriver och tänker, även de som knagglar sig fram med konstigt sms-språk reflekterar väl en del över språket. Och inte sällan skriver de till oss.

DET FINNS INGEN STATISTIK över de vanligaste frågorna i programmet. Uttalsmässigt handlar det förmodligen mest om att folk säger *-er* istället för *-or* alltså *macker* istället för *mackor*, *mammer* istället för *mammor*. När det gäller grammatik är det avsaknad av *att* efter *kommer*, till exempel *kommer göra* som är vanligast.

En annan vanlig fråga är av typen: ”Jag satt precis på mitt jobb och så sade jag det här och ingen förstod vad jag menade, är inte det ett ord?”. I Luleå med omnejd kallas julgranskulor *pumlor*. Det är många som inte begriper det.

– Det här att man vädrar sin dialekt på ett nytt ställe och inte blir förstörd och blir

”

Anna Lena Ringarp har varit programledare för *Språket* sedan 1997.

medveten om att det man alltid använt som standardspråk kanske inte är det ordet. Det är roligt, säger Anna Lena Ringarp.

Så tittar hon upp mot den röda digitala klockan på väggen utanför studion.

– Vi har studiotid från klockan tio så jag tänkte att vi skulle starta inspelningen nu, säger hon och börjar samla ihop sitt manus.

MEDAN ANNA LENA RINGARP går igenom dagens inspelning med teknikern César Espinoza-Drust och ger honom telefonnumren till dem som ska medverka i programmet, tar Lars-Gunnar Andersson plats i studion. Han sätter sig vant framför mikrofonen och tar på sig ett par hörlurar.

Programmet direktsänds inte och anledningen är att det helt enkelt inte är ett lämpligt format för *Språket*.

– Att slå i böcker för att hitta svaren på frågorna är inte kul i radio, säger han. Och när vi spelar in nu strax, så är det en trygghet att veta att det går att ta om svaret på en fråga om jag inte fattar vad jag själv säger.

Så får han sällskap av Anna Lena Ringarp vid bordet.

– Är du klar, då ringer vi upp Ulla i England, säger hon och ger klartecken till

César Espinoza-Drust i kontrollrummet.

Efter lite strul med telefonnumret är samtalet med Ulla igång. Varför är det så vanligt med *tankesmedjor* i alla möjliga sammanhang numera och var kommer detta modeord ifrån? undrar hon.

LARS-GUNNAR ANDERSSON är väl förberedd och redogör underhållande för ordet *tankesmedja* som myntades för drygt 30 år sedan som en översättning av engelskans *think tank*. Avslutningsvis konstaterar han också att ordet användes i ett annat sammanhang redan 1898 i Erik Axel Karlfeldts dikt *Rimsmeden* ur Fridolins visor.

– Det är ganska roligt att det engelska *think tank* översattes med *tankesmedja*, ett ord som dessutom har använts litterärt. Slump eller inte? Jag vet inte. Man kan kanske vara arg på vad en eller annan *tankesmedja* har att säga, men man kan väl inte annat än berömma ordet.

När Anna Lena Ringarp tackat för samtalet börjar inspelningen av nästa program. Eftersom det ska sändas några dagar före jul finns några högst aktuella ord med bland lyssnarfrågorna. Exempelvis får årets julkalender en lyssnare att undra över for-

men *barna i barna Hedenhös* – varför heter det inte *barnen Hedenhös*? Lars-Gunnar Andersson spårar både *barnen* och själva ordet *Hedenhös* långt tillbaka i tiden och ger i förbifarten också ursprunget till ordet *jul*.

Efter en kortare paus är det dags för resten av ordprogrammet att spelas in. Teknikern startar en ny inspelning och snart är Lars-Gunnar Andersson i full färd med att svara på frågor om ordet *okej*, hur det kommer sig att ”man lyfter en fråga” och om en ny betydelse av ett ord tar död på den gamla betydelsen.

Under programmets gång avbryter både han och Anna Lena Ringarp inspelningen då och då när de inte är nöjda med en formulering eller vill göra ändringar i manus.

– Jag pyntar och redigerar rätt så mycket efteråt, men klipper förhoppningsvis inte bort roliga felsägningar, de bjuder vi gladeligen på, säger Anna Lena Ringarp.

KLOCKAN I STUDION visar på 11:45 när den sista lyssnarfrågan är besvarad för den här gången. Anna Lena Ringarp avannonserar programmet och tackar teknikern. Lars-Gunnar Andersson sträcker på armarna.

– Man blir lite trött, det är hög koncen-

– Man blir lite trött, det är hög koncentration under den här skojiga stunden, säger Lars-Gunnar Andersson.

tration under den här skojiga stunden.

Men nu är det dags för andra krafter att ta över när Anna Lena Ringarp går i pension.

– Jag får hantera den här separationsångesten på något sätt, det finns ju andra forum där jag kan ha kontakt med allmänheten, till exempel genom föreningar och populärvetenskapliga föredrag, säger Lars Gunnar Andersson.

Enligt honom är det en ynnest att ha kontakt med människor på det sätt som programmet erbjuder. Den akademiska världen handlar mycket om att ha koll, vara noggrann och att inte säga fel.

– I det här sammanhanget är det lite enklare, jag kan vara lite mer översiktlig. Allt jag säger ska visserligen vara sant, men jag behöver inte säga allt som är sant. Och jag kan våga kasta ut nya hypoteser. Det är kul och viktigt.

DET TYCKER UPPENBARLIGEN de som lyssnar också. I snitt har programmet 320 000 lyssnare varje vecka.

Varför är programmet så populärt?

– Gemene man har sällan eller aldrig någon expertkunskap eller sakkunskap om ämnen som partikelfysik eller molekylärbiologi. Men det har man ju faktiskt när det gäller ens eget och kompisarnas språk. Orden har vi ju runt oss varje dag allihop, säger Lars-Gunnar Andersson och Anna Lena Ringarp instämmer.

– Själva ämnet ägs ju av alla, säger hon.

TEXT: THOMAS MELIN
FOTO: JOHAN WINGBORG

FAKTA SPRÅKET I P1

Började sändas hösten 1997. Hittills har 5 000 frågor besvarats. Lars-Gunnar Andersson har varit med från början, Anna Lena Ringarp blev programledare i januari 1998.

Lars-Gunnar Andersson, professor i modern svenska, har varit ständig gäst i programmet.

Programledaren Anna-Lena Ringarp är hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten.

Den 11 februari tog den nya programledaren Emmy Rasper över programmet *Språket*.

Du kan lyssna på tidigare program på: www.sverigesradio.se.

»Jag vill fortfarande förändra förskolan«

ANETTE HELLMAN, universitetslektor i pedagogik

Vad håller du på med just nu?

– Just nu jobbar jag med ett par artiklar från min postdoktid i Tokyo där jag studerade genusrelationer i förskolan. En artikel handlar om synen på manliga förskollärare ibland kvinnliga och manliga pedagoger i daghem och lekskolor i Tokyo. En annan om hur pedagoger arbetar med individ och gruppprocesser bland japanska förskolebarn.

– Jag är också nationell projektledare för ett nordiskt projekt finansierat av NordForsk där vi i Sverige, Norge, Finland och Island undersöker förskolor och skolor i stad och landsbygd som lyckats med att skapa inkluderande, solidariska och demokratiska praktiker. Vi är alltså intresserade av att få veta mer om vad det är som gör att de lyckas och vilka utmaningar de mött på vägen. Vi undersöker lokala styrdokument, skolorganisation, rektorer, lärare, elever, barn och föräldrar.

– Dessutom är jag kursledare i kurser på magister- och doktorandnivå som handlar om norm och normalitet. Utöver detta har jag styrelseuppdrag vid centrum för genusforskning vid GU. Men det som tar mest tid just nu är väl att skriva ansökningar för att få nya projektpengar.

Vad är det roligaste med din forskning?

– Det jag tycker är roligast är att få lära mig nya saker, inte minst genom att få möta nya människor då jag gör fältarbete. Det är också väldigt roligt att gå in i skrivandet och analysarbetet. Det är två ganska olika tempon och det passar mig bra att skifta mellan dem. Jag tycker också mycket om att möta studenterna då jag undervisar, jag lär mig massor av dem.

Vilka svårigheter ställs du inför och vad kan lösningen vara?

– Den största frustrationen är att det tar så mycket tid att söka forskningspengar, tid som annars skulle kunnat användas till att faktiskt forska och skriva artiklar eller böcker. Lösningen på detta kanske kan vara att lägga mer forskning i tjänsten, så som ju också är fallet i ett flertal andra länder.

På vilket sätt kommer samhället att få nytta av din forskning?

– Anledningen till att jag blev forskare var att jag ville förändra förskolan så att den blir mer inkluderande – för alla barn och för alla familjer. Det vill jag fortfarande.

TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

Forskare bör hellre vara produktiva än kreativa

Kreativitet är ett abstrakt ord som inte betyder något och som med tiden har tappat sin innebörd. Det menar organisationsforskaren Barbara Czarniawska, som är först ut i en serie samtal om forskning och kreativitet.

– **JAG VILL HELLRE** använda andra ord som skapande och nyfikenhet, då blir det mer konkret. Att skapa är att göra något som inte fanns innan. Ordet kreativ är positivt laddat medan skapa även kan vara något fult eller onödigt.

– När jag började arbeta på universitetet 1970 var kreativitet mitt första forsknings-tema. Då som nu var entreprenörskap och innovation på modet. Jag gjorde två studier. I forskningslitteraturen fann jag teoretiska modeller. I den andra delen ville jag ta reda på vad kreativa människor gjorde. Jag läste biografier av bland annat konstnärer och författare och konstaterade att det enda gemensamma var att de gjorde som de själva ville. Då några generella slutsatser inte gick att dra, slutade jag med min studie.

När man forskar om kreativitet vad har man kommit fram till?

– Ingenting, tro mig. Det intressanta är att forskare hela tiden letar efter en ekvation som förklarar kreativitetens hemlighet men jag tror inte de kommer att finna något svar.

Är kreativitet en förutsättning för forskning?

– Jag tycker man kan prata om nyfikenhet istället. Inom forskningen är denna egenskap viktig, en forskare ska vara nyfiken och intresserad. Börjar man brinna för något är det obehagligt. Blir engagemanget för stort ska man ta en paus och gå in i politiken eller uppsöka en teurapeut. Men som pedagoger på universitetet ska vi engagera oss i studenter och skapa intresse och nyfikenhet. Traditionellt kan man säga att forskare letar efter något som redan finns i kontrast till konstnären som skapar. Men det är blandat då konstnärer ofta imiterar det som redan finns och forskare skapar. I princip bör forskarna vara produktiva inte kreativa.

Kan miljön påverka kreativiteten?

– Det finns ingen direkt koppling mellan miljö och kreativitet. Det är naturligtvis bra med positiva miljöer där människor trivs. Det är viktigt att ett universitet tar ett ansvar för den mänskliga delen, att varken lärarna eller studenterna lider utan att de mår gott och att nyfikenhet uppmuntras.

Barbara Czarniawska, professor i företagsekonomi, är en GU:s mest kända forskare. Hon skapar när hon skriver.

Kan denna egenskap utvecklas?

– Det var en av forskningsfrågorna som jag gav upp. Barn ska inte straffas när de avviker från det som alla andra gör utan uppmuntras till att göra eget. Men det kan få motsatt effekt om de tror att allt de skapar måste vara fantastiskt bra. Det är ett intressant nutida fenomen att man sällan ens har en tanke på att kunna misslyckas med sin kreativitet. Det samma gäller våra studenter eller doktorander – gör de något nytt eller annorlunda kan vara fantastiskt. Feedback och kritik kan öppna upp och hjälpa någon framåt att utvecklas eller hindra det. Något som människor tar för givet kan plötsligt ändras. Återigen, det finns inga enkla recept.

Vilka myter finns om kreativitet?

– Det är en modernitetens myt att den måste gå att planera, styra och kontrollera.

Kan kreativitet och genomförbarhet en motsägelse?

– Om kreativitet definieras som skapande är det ett problem då det betyder att genomföra. Talar man om fantasi kontra verklighet? Även det är komplicerat. Men det måste inte vara en motsägelse. Många fantasiidéer kräver tid att genomföras tills andra villkor uppfylls. Ett exempel är Charles Babbage som ”uppfann” datorn men då han kom med idén var tiden inte mogen.

När skapar du?

– När jag skriver. Jag måste skriva ner det jag har i huvudet, det är nästan som ett tvång. När en av mina böcker är färdig och jag kan hålla i den, tycker jag att jag skapat något. Jag fotograferar både i jobbet och privat men anser inte jag skapar då, utan tycker om bilder och att iaktta.

TEXT: HELENA SVENSSON

FOTO: JOHAN WINGBORG

EN ARBETSPLATS – EN FACKFÖRENING

ST arbetar för att alla på arbetsplatsen, oberoende av utbildning, befattning och arbetsuppgifter samlas i en fackförening. Alla anställda har intresse av goda arbetsförhållanden och om alla arbetar efter samma mål blir det lättare att få igenom krav och få gehör för förslag och idéer. Att vara många ger tyngd bakom kraven och argumenten.

KALENDARIUM

10/3	Doktorandseminarium
19/3	Årsmöte på Handels
28/4	Doktorandseminarium
9/5	Utbildningsdag för förtroendevalda på Ågrenska

För mer info gå till www.st.org/gu.

DOKTORAND- SEMINARIERNA

Under våren fortsätter vi vår doktorandsatsning med temat "Efter disputationen". Två seminarier är inplanerade:

Den 10 mars kl. 11.30–13.00 berättar Inggerd Backer-Meurke från Arbetsförmedlingen om hur de arbetar med doktorander och om vilket stöd doktorander kan få från AF.

Den 28 april hålls ett halvdagsseminarium på Ågrenska kl. 12–16 med Inger Ehn Knobblock, utredare och karriärcoach på ST. Individuell karriärrådgivning och CV-skrivande är några av punkterna på programmet.

HELDAG FÖR FÖRTROENDEVALDA

Den 9 maj har vi en heldagsutbildning för förtroendevalda på Ågrenska.

Fackförbundet ST sektionen vid Göteborgs universitet | BESÖKSADRESS: Karl Gustavsgatan 12B, vån 4 | 411 25 Göteborg
POSTADRESS: Box 100 | 405 30 Göteborg | TEL: 031-786 1169 | Du är alltid välkommen att maila oss på: st@gu.se
Besök hemsidan www.st.org/gu | om du loggar in kan du läsa protokoll o annat

Börja träna på Fysiken!

Du vet väl om att du som är anställd vid Göteborgs universitet har personalpris på Fysiken?

Multikort 298 kr/mån

Träna fritt på Kaserntorget, Gibraltargatan och Klätterlabbet.

Combikort 274 kr/mån

Träna fritt på två av våra anläggningar.

Singelkort 251 kr/mån

Träna fritt på en av anläggningarna.

Rabatten gäller vid beställning via länk.

Har du inte länken? Kontakta Sofie.palm@fysiken.nu. Priserna gäller autogiro 12 månader.

Fysikens utbud:

- Badminton
- Basket
- BODYBALANCE
- BODYCOMBAT
- BodyControl
- Challenge
- Cirkelträning
- CXWORX
- Cykel
- Dansklasser
- Funktionell Träning
- FYS
- Gym
- Gympa
- Innebandy
- Innefotboll
- Klättring
- KraftTag
- Löpning
- Pilates
- Small Group Training
- Spökboll **Nyhet!**
- Stepklasser
- TABATA **Nyhet!**
- TriggerStretch **Nyhet!**
- TRX
- Vattenträning
- Volleyboll
- WOD
- Yoga

fysiken.nu

Fysiken Gibraltargatan Gibraltargatan 39–41
Fysiken Kaserntorget Kungsgatan 11
Fysiken Klätterlabbet Elektrovägen 1

fysiken
något för alla

WELCOME TO THE INTERNATIONAL CAFÉ

The International Café takes place on the first Monday of every month 5pm-7pm. It is an informal meeting place for international researchers, international staff, PhD students, their families and hosts.

Location: Ågrenska villan,
Högåsplatsen 2, Gothenburg
More information in the calendar
at www.gu.se/guestservices

UNIVERSITY OF
GOTHENBURG

Doktorander behöver minst 4 år

VID GÖTEBORGS universitet pågår arbete för en omfattande förändring av dagens forskarutbildning. Genom att söka så kallade samordningsvinster mellan studier på avancerad och forskarnivå avses i praktiken att den idag fyraåriga forskarutbildningen kortas ner till tre år. Istället väntas studier på avancerad nivå ge motsvarande kunskaper. I *GU Journalen* (2013:6) skriver rektor Pam Fredman:

”I Sverige har den fyra år långa forskarutbildningen fortsatt som innan Bologna-processen infördes. Det gör att vi skiljer oss från de flesta andra länder, där avancerad nivå är en del av forskarutbildningen, vars sista del då blir tre år. ... det är dags att se över det svenska systemet.”

Signalerna från GU:s ledning till Göteborgs universitets doktorandkommitté (GUDK) har varit att man i en översyn av det svenska systemet ska vända varje sten för att finna både för- och nackdelar. GUDK erfär emellertid att den arbetsgrupp som under Utbildningsnämnden arbetar med denna fråga har fått ett alltför oklart uppdrag, och en tidsram som inte möjliggör att potentiella problem belyses i tillräcklig omfattning.

FÖRSLAGET RISKERAR bli första steget mot en grundläggande förändring av *hur* vi i framtiden kommer utbilda doktorer, vem som kan bli doktor och vilken *kompetens* de förväntas nå. Doktorander från samtliga fakulteter har till GUDK uttryckt oro inför detta förslag, och framhåller problem som drabbar såväl doktorander som övrig verksamhet.

Vad hoppas man uppnå med förslaget? Främst framförs att den svenska forskarutbildningen måste anpassas efter andra (EU-) länder så att man ”fullföljer” Bologna-processen, vilket skall leda till mer internationella samarbeten och forskningsanslag. Rimligen kan dock samma mål uppnås på *annan* väg. Istället bör svenska doktorander *inspirera* kollegor från andra länder, genom att visa upp den forskningsmässiga självständighet och det reflekterande förhållningssätt som en fyraårig forskarutbildning faktiskt ger. GUDK vill att universitetsledningen tydligare redogör för *syften* och *mål* med de planerade förändringarna. Tal om att fullfölja Bologna-processen låter som ett syfte i sig, något som måste ske, utan behov av motivering.

EN CENTRAL FRÅGA hos kårer och fack har länge varit att utbildningsbidrag ska slopas, till förmån för doktorandanställning. En omfördelning av forskarutbildningen så att en fjärdedel hamnar på avancerad nivå är ett steg i motsatt riktning. Det kan i praktiken innebära att forskarutbildningens första år finansieras genom studiebidrag. Det kan kortsiktigt uppfattas som en besparing för institutionerna, men för doktoranderna innebär det ökad osäkerhet. I ett vidare perspektiv kan det också påverka vilka samhällsgrupper som vågar eller kan ta steget mot en forskarkarriär. En förkortning av tiden som anställd doktorand kommer att hindra universitetets mål att bredda den sociala rekryteringen till alla utbildningsnivåer, om

delar av forskarutbildningen måste finansieras genom studielån.

Om delar av forskarutbildningen ska bedrivas på avancerad nivå tvingas även GU:s masterprogram till förändringar. Masterkurserna måste ges en mer

»Idag ägnar många doktorander betydligt mer än 4 år för att fullfölja forskarutbildningen.«

forskarförberedande inriktning, trots att de flesta masterstudenter *inte* ämnar fortsätta med forskning. I praktiken kommer dörrar att stängas för de studenter som inte redan efter sin kandidatexamen vågar sikta på den långa och krokiga banan mot att doktorera. Forskarutbildningskurser är dessutom ofta smala och forskningsanpassade, vilket gör professionsinriktade utbildningar på masternivå svåra att passa till denna mall.

FORSKARUTBILDNINGEN innehåller en kursdel vars ämnen varierar mellan 30 och 120 hp. Om kursmomenten ska omorganiseras mellan de olika utbildningsnivåerna ställs forskarutbildningsämnen med motsvarande bara en termins kurser inför helt andra praktiska utmaningar än de med två års kurser. Problemet lär accentueras ytterligare för licentiander. Det finns dessutom goda skäl till att *sprida* kurser över forskarutbildningen. Många kurser genomförs

i nära relation till avhandlingsarbetet, till exempel genom tillämpade metodövningar, och för forskningen framåt.

Genomströmningstakten som förutsätts är ett annat problemområde. Innan sikte tas på en treårig forskarutbildning måste GU i praktiken först få ner längden till de stipulerade 4 åren. Idag ägnar många doktorander betydligt mer än 4 år (netto) för att fullfölja forskarutbildningen. Enligt *Göteborgsdoktorer 2011–2012* ägnade två tredjedelar av doktoranderna mer än 5 år för att ta sig till disputation. För 10 procent tog forskarutbildningen mer än 8 år. Nedgången till treårig forskarutbildning innebär således i praktiken mer än ett års minskning. Givetvis kommer också själva ansatsen för ett doktorandprojekt att påverkas, till exempel genom färre artiklar, mindre empiriska undersökningar eller minskat analytiskt djup. Detta pekar också mot minskad självständighet för doktoranden i sin forskargärning.

Universitetsledningen säger att de ska vända på varje sten i denna process. GUDK, som företräder alla doktorander på GU, hoppas att så också ska ske. Alla parter strävar ju mot samma mål – en forskarutbildning av högsta kvalitet.

GUDK:S STYRELSE GENOM:
JOHANNES DAUN, ORDFÖRANDE
JOHAN SPETZ, VICE ORDFÖRANDE

Universitetsledningen och Boo Johansson, ordförande i utskottet för utbildning på forskarnivå, har avböjt att kommentera med hänvisning till arbetsgruppens pågående arbete.

Läsarbrev

Plumpen i protokollet

GU JOURNALEN har en serie med rubriken Världsberömda seniora forskare. Först ut var Nobel Laurate Arvid Carlsson. Som nr 2 kom Lars Hamberger. Artikeln om Arvid Carlsson var intressant och informativ. Eftersmaken var som hos ett gott vin. En spännande och löftesrik fortsättning på hans prisade arbete.

Samma kan tyvärr inte sägas när det gäller artikeln om Lars Hamberger. Vi får glimtar av den glans och ära som Hamberger med sina insatser spritt över sitt universitet och världen. I slutet kommer det fram att GU inte har ersatt

Hamberger för hans uppoffrande arbete till gagn för universitet. Ett slags negativt Nobelpris.

Den friskt porlande artikeln slutar i ännu ett belägg för byråkraternas diktatur och kollegial avundsjuka. Utan namns nämnande anar vi att män och kvinnor, som måste stå på tå för att bita Lars Hamberger i hälsenan, har använt lönekontorets personal och diverse domstolar för att driva en personlig vendetta.

VI ANAR EN djup konflikt mellan Hambergers positiva IVF och motståndarnas strävan efter att hindra Ett barn från att bli till. Denna motsättning finns. Den som är besatt av idén att förhindra välsignade tillstånd kan välja att ge sig på dem som verkar för att sätta barn till världen.

Det finns goda argument för att

ge Lars Hamberger hans lön. Inte ett enda rationellt skäl att inte göra det. Tre rektorer använder en AD-dom som antikonceptionsmedel. De är inte mottagliga för fakta. 144 kollegor har skrivit till rektor och krävt eldupphör. Styrelse och tre rektorer vägrar att svara på ett brev från december 2008.

KRAVET I BREVET var att ersätta Lars Hamberger med lön för hans epokgörande insatser. Det kom från Arvid Carlsson – en av GUs fundraisers – och Kristoffer Hellstrand. Ett resultat av tre rektors misshandling av Lars Hambergers lönekonto är att GU gick miste om en donation på 500 miljoner kronor. Den halva miljarden gick i stället till Karolinska Institutet, som var mer mottagliga.

Lars Hambergers lön har legat på lönekontoret i 14 år. Det är en ovanligt

lång process. Om det inte går att få fram pengarna på ett naturligt sätt får väl GUs nya styrelseordförande ta fram kniven för en caesarisk lösning. Eller vad säger Cecilia Schelin Seidegård?

DEN SOM PÅSTÅR att det är svårt att sluta betala ut Hambergers lön riskerar att mötas av stor munterhet. För att undvika missförstånd kräver vi att GU-styrelsens springnota för Lars Hamberger ska betalas. Fullmakten ger diplomatisk immunitet fram till pension. Man är oavsättlig till den dag man klättrar upp i en flaggstång och smädar kungen.

TOM WILLIAM-OLSSON, MD PHD
DAN PERSSON, CIV.EKON. GBG. UNIV
LEIF DERNEVIK, DOCENT
VID SAHLGRENSKA AKADEMIN

NY PÅ JOBBET OCH NYA DOCENTURER

KEVIN CULLINANE är ny professor i företags ekonomi, särskilt logistik och transportekonomi.

JÖRGEN DIMENÄS har blivit antagen som docent i allmäntdidaktik vid institutionen för didaktik och pedagogisk profession vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

ANNELIE JANRED är sedan 1 september 2013 ny bibliotekschef på Biomedicinska biblioteket. Hon kommer närmast från Chalmers Bibliotek, där hon under sina 19 år har haft mycket kontakt och

samverkan med GU. Hon har också ett förflutet inom folkbibliotek.

MARGARETA JERNÄS har blivit antagen som docent i molekylär medicin. Hennes forskning är inriktad mot att identifiera bakomliggande orsaker till utvecklingen av autoimmuna sjukdomar. Autoimmuna sjukdomar

som grupp betraktat är en folksjukdom, vilken drabbar mer än 5 procent av befolkningen. Det underliggande problemet för sjukdomarna är gemensamt: kroppens immunsystem felriktas och attackerar organ och vävnader som det egentligen ska skydda.

CHARLES JAMES KIRKPATRICK är ny gästprofessor i biomaterial och regenerativ medicin.

OLE LÜTZWOLM är ny professor i komposition. Förutom vid HSM undervisar han även vid sommarkursen *Academic Schloss Solitude*.

LARS ROSENGREN är ny adjungerad professor i neurologi med inriktning mot stroke. Han sitter med i den nationella styrgruppen för en kampanj som går ut på att få människor att känna igen symptom på stroke.

ESTHER SHALEV-GERZ är ny adjungerad professor i fri konst.

LENNART THURFJELL är ny adjungerad professor i neuroimaging.

PIA WILLIAMS är ny professor i pedagogik. Hon forskar bland annat inom VR-projektet *Lärarkompetens i förändring, en studie om lärarkompetens i förskolan*.

UTMÄRKELSER

SAM DUPONT, institutionen för biologi och miljövetenskap, har tilldelats Naturvetenskapliga fakultetens forskningspris 2014. Han forskar om konsekvenserna av den ökade mänskliga aktiviteten på de marina ekosystemen. Priset

består av 250 000 kronor till forskning.

Professor emeritus **SÖREN HOLMBERG**, legendarisk vaxexpert och politisk kommentator, promoveras i vår till hedersdoktor vid Åbo Akademi i Finland. Ur motiveringen: "Holmberg promoveras till politices

hedersdoktor för sin stora internationella forskargärning inom valforskning och för sitt stora engagemang och intresse för demokratiforskningen vid Åbo Akademi."

LINDA JOHANSSON, institutionen för kemi och molekylärbiologi, har tilldelats Naturvetenskapliga fakultetens pris för bästa avhandling 2014. Hon forskar om nya metoder att undersöka hur membranproteiner ser ut

och fungerar. Membranproteiner finns i alla levande organismer och sköter allt från fotosyntes till signalering inom och mellan celler, men de är alldeles för små för att kunna undersökas i mikroskop - därför måste de kristalliseras.

JULIA NORDBLAD, idé- och lärdoms historia, har av Kungliga Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg tilldelats Per Nystroms vetenskapspris för sin avhandling *Jämlikhetens villkor: Demos, imperium och*

pedagogik i Bretagne, Tunisien, Tornedalen och Lappmarken, 1880-1925.

WALKER O. SMITH, professor vid Virginia Institute of Marine Sciences, har tilldelats Konung Carl XVI Gustafs professor i miljövetenskap 2014/2015. Professor Smith kommer att studera fysikaliska och biogeokemiska processer i Skagerak och Östersjön för att undersöka samverkande stressfaktorer som påverkar giftig algbloomning. Det planerade arbetet kommer att utföras vid bland annat Sven Lovén centrum för marina vetenskaper.

Också Raymond Pierrehumbert, professor vid Chicago University, har utnämnts, med Stockholms universitet som värd.

MIST PORKELSDÓTTIR, dekan och ledare för musikutbildningarna vid Islands Konstnärliga Akademi, har utsetts till ny prefekt vid Högskolan för scen och musik. Hon tillträder sin anställning i sommar.

SEBASTIAN WESTENHOFF, institutionen för kemi och molekylärbiologi, har av Kungliga Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg tilldelats Albert Wallins vetenskapspris 2013. Han får priset för sina

undersökningar av snabba molekylära förlopp hos organiska halvledare och biokemiska system med tidsupplöst spektroskopi och röntgenspridningsmetodik.

ANSLAG

DICK KASPEROWSKI, universitetslektor i vetenskapsteori, har av Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse tilldelats 9,1 miljoner kronor för projektet Taking science to the crowd: *Researchers,*

programmers and volunteer contributors transforming science online. Det handlar om hur amatörforskare med hjälp av modern teknik lämnar viktiga bidrag till forskningen.

Professor **CHRISTOPHER GILLBERG**, professor **NOUCHINE HADJIKHANI**, medicine doktor **SEBASTIAN LUNDSTRÖM** samt forskarsassistent **JUSTIN SCHNEIDERMAN** har av Torsten Söderbergs stiftelse fått 1,8 miljoner kronor för studien *Neurofysiologiska markörer för autismspektrumstörningar - en MEG studie*.

Cancerfondens forskningsnämnd har beviljat medel till följande forskare vid institutionen för kemi och molekylärbiologi: **PETER CARLSSON** får 3 miljoner kronor för *Forkheadgeners roll i embryonalutveckling och cancer*, **MARC PILON** får 1,8 miljoner kronor för *Karakterisering av de molekylära konsekvenserna vid inhibition av Ras-typ GTPase prenylering* samt **PER SUNNER-HAGEN** som får 1,5 miljoner kronor för *Cellulära responser på cancerterapi*.

Följande fyra forskare har utnämnts till karriärprogrammet Wallenberg Academy Fellows: **ANN E. TOWNS** forskar om hur kvinnor bemöts i den diplomatiska världen, **HENRIK ZETTERBERG** forskar om sambandet mellan inflammation i hjärnan och Alzheimers sjukdom, **STAFFAN I. LINDBERG** forskar om demokrati och **SEBASTIAN WESTENHOFF** forskar om livets kemi. Anslaget som följer med utnämningen uppgår till totalt mellan 5 och 9 miljoner kronor per forskare under fem år. Efter den första periodens slut kommer forskarna att ha möjlighet att söka stöd till ytterligare fem års forskning.

Göta studentkår har tilldelat följande lärare vid Naturvetenskapliga fakulteten pedagogiskt pris: **SUSANNE BADEN**, institution för biologi och miljövetenskap; **ANNIKA EKDAHL**, institutionen för kulturvård; **ANDREAS HEINZ**, institutionen för fysik; **MARK JOHNSON**, institutionen för geovetenskaper; **STEFAN LEMURELL**, institutionen för matematiska vetenskaper samt **JAN PETERSSON**, institutionen för kemi och molekylärbiologi.

ÖVRIGT**Nyöppnat antikmuseum**

Antikmuseet i Gamla hovrätten, Olof Wijksgatan 6, har åter öppnat efter en renovering. I samlingarna finns främst keramik men även romerska mynt och latinska gravinskrifter.

Museet är öppet tisdagar kl. 15-18, övriga tider enligt överenskommelse. Fri entré. Kontakta antikmuseet@history.gu.se.

Inbjudan till föreläsning om barnrättsprinciperna

Barnrättsprinciperna är en uppmaning till alla företag över hela världen att utvärdera sin påverkan på barns rättigheter och sätta in åtgärder för att förändra barns livssituation. Det handlar om tio principer framtagna av UNICEF, FN:s Global Compact samt Rädda Barnen.

I samarbete med UNICEF Sverige och The Academy for Human Rights in Business/CSR Sweden välkomnar Handelshögskolan intresserade till en informationsföreläsning om barnrättsprinciperna.

Tid: 25 februari, kl. 14:00-16:00

Plats: SKF-salen, Handelshögskolan, Vasagatan 1.

Det gäller livet!

Den populära samtalsserien om biografiska berättelser fortsätter i vår. Samtalen ingår som en del i kursen *Life Writing - biografiska genrer i förvandling* men är öppna även för allmänheten.

4 mars: Tecknade liv

Serietecknaren Åsa Grennvall talar om liv och dikt i sina svartsynta och skeva familjebilder.

1 april: Självbiografi och biografi i judisk historieskrivning

Ett samtal med författarna Elisabeth Åsbrink och Göran Rosenberg om de Augustiprisbelönade böckerna *Och i Wienerwald står träden kvar* och *Ett kort uppehåll på vägen till Auschwitz*.

Föreläsningarna äger rum på tisdagar kl. 15.15-17.00 på Humanisten, Stora hörsalen, Renströmsgatan 6.

Hvad gör väl namnet?

Litteraturvetaren Åsa Arping föreläser om hur namnet under 1800-talet blev en vara i svensk litterär offentlighet.

Tid: 24 februari kl. 18.00-19:30

Plats: Litteraturhuset Göteborg, Lagerhuset, Heurlins plats 1

Akademisk kvart

Lär dig mer om nya möjligheter när befolkningen åldras, den ohållbara förpackningen, social övervakning och om grammatiska underligheter i Tanzania.

Måndagar klockan 12.30 på Stadsbiblioteket 300m2, Södra Hamngatan 57.

NYA BÖCKER

Katarina Streiffert Eikeland och **Madelaine Miller** är redaktörer för en ny tvärvetenskaplig bok om havet och dess betydelse för människan i alla tider. I boken *En*

maritim värld berättar 36 forskare, majoriteten av dem verksamma vid GU, om havets roll för människan ett långt tidsperspektiv.

Liss Kerstin Sylvén, docent vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik, är aktuell med boken *The Ins and Outs of English Pronunciation. An Introduction to Phonetics* som fokuserar engelskt uttal och grundläggande fonetik för blivande lärare.

I den nyutkomna antologin *Differentieringens janusansikte* från institutionen för pedagogik och specialpedagogik analyserar institutionens forskare de motsägelsefulla funktionerna hos utbildning.

Joanna Giota, docent i pedagogik vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik, har skrivit *Individualiserad undervisning i skolan - en forskningsöversikt* på uppdrag av vetenskapsrådet och Skolverket.

Bokreflektion

En kättare bland forskare

ANTA ATT DU försöker bygga en bokhylla. Du har köpt plank som du noga mäter upp och du anstränger dig för att såga riktigt rakt. Men när du ska sätta ihop bitarna visar det sig att det ändå blir vint och skevt. "Hur kunde det bli så fel när jag mätte så noga?" undrar du. Och då svarar jag: "Det är inte dig det är fel på, det är tumstocken. Forskning har visat att tumstockar tänjer ut och drar ihop sig lite hur som helst, det är därför det alltid blir fel när man mäter." Skulle du då tycka att det där var ju intressant eller skulle du istället anse att jag blivit galen?

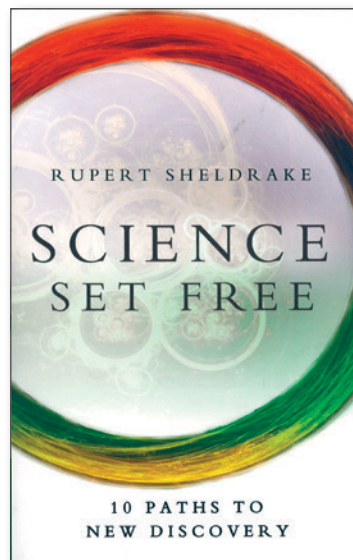
Rupert Sheldrake är en biolog, utbildad i Cambridge, som vänder upp och ner på sedan länge etablerade vetenskapliga sanningar. Det får forskarsamhället att reagera, inte med "det där vad ju intressant" utan med "han måste vara galen, och inte så lite heller".

I januari 2013 höll han en TEDxföreläsning som retade upp forskare så till den grad att den togs bort från TEDx hemsida. Censur, menar Sheldrakes anhängare, medan TEDx försvarar sig med att föredraget var ovetenskapligt.

UTAN ATT VARA överdrivet väl insatt i partikelfysik får jag väl säga att hans idéer känns något oroande. Bland annat framför Rupert Sheldrake tanken att exempelvis ljusets hastighet och gravitationskonstanten inte alls går att lita på. Det vill säga, den tumstock med vilken vår tillvaro mäts är inte likadan överallt och jämt och ständigt, utan ibland drar den ihop eller ut sig. Han påstår exempelvis att de mätningar av ljusets hastighet som gjordes 1928–1945 inte stämmer med mätningarna från 1945–1948, något som vetenskapen valt att strunta i, eftersom det inte stämmer med teorin.

Kanske kommer vetenskapliga tidskrifter i framtiden att ha något liknande börsnoteringar, men för fysikaliska konstanter? "Ljusets hastighet ligger stabilt men gravitationen har under veckan gått ner ..." Det är i varje fall vad Sheldrake, med en något illmarig glimt i ögat, föreslår.

Att överhuvudtaget tala om naturlagar är nonsens, enligt Sheldrake, som citerar C.S. Lewis (ni vet, författaren till Narniaböckerna): "To say that a stone falls to earth because it is obeying a law makes it a man and even a citizen." Lagar är något vi människor håller på med, inte stenar eller universums många galaxer och svarta hål.

Sheldrake kritiserar inte bara vetenskapen. Han kommer med alternativa förslag också.

Han menar att tillvaron inte styrs av naturlagar utan istället av vana. Allting i universum har ett slags fält omkring sig som bestämmer hur stor sannolikheten för att något ska hända faktiskt sker. Att en sten ramlar ner på jorden när man släpper den skulle i så fall bero på ett slags stenminne; stenen följer helt enkelt i tidigare stenars väl upptrampade spår. Men om stenar istället haft för vana att sväva iväg när man släpper dem, skulle det ha varit detta spår som stenar följt.

SHELDRAKE IFRÅGASÄTTER också grundläggande vetenskapliga sanningar som att energin i universum är konstant. Hur vet man det? undrar han som ett frågvist litet barn. Ja, inte vet jag. Det är i sådana här stunder man önskar att GU kunde ordna en 14-dagars snabbkurs i teoretisk fysik, så att man själv kunde avgöra om Sheldrake är galen eller genial, eller kanske både och.

Hur det kommer sig att jag börjat intressera mig för Rupert Sheldrake? Det beror på en insändare i GU Journalen 6–13 av Adrian Parker, professor i psykologi. Där rekommenderade han boken *Science Set Free* av Sheldrake, vilket fick Allan Eriksson att genast beställa boken till den vetgiriga redaktionen.

EVA LUNDGREN

Om du fritt fick disponera GU:s överskott på 1 miljard, vad skulle du då göra?

Jon Pierre
Professor i statsvetenskap

- **GU BÖR INTE** gå med vinst. Kombinationen av överskott och höga OH-kostnader är oroväckande. Överskottet borde plöjas ner i verksamheten, till exempel i förbättrad kvalitet i undervisning eller lektorers forskningstid i tjänst. Många välskötta institutioner går idag med underskott på grund av ökade lokalkostnader och "stöd"-kostnader.

Agnes Wold
Läkare och professor i klinisk bakteriologi

- **JAG SKULLE** satsa på nydisputerade. De som ville få en chans att pröva självständig forskning under två år, skulle få söka pengar för detta. Pengar till sin lön, plus lite labbhjälp och reagenser eller vad man behöver för sin forskning. Precis som inom musik och idrott är det den breda basen som behövs om man ska få fram nya toppprestationer. Jag skulle också utlysa en tävling, där alla verksamheter som lyckades halvera antalet blanketter och administrativa program, skulle få en rejäl summa pengar att göra något trevligt för.

Jan-Åke Wiman
Instrumentmakare på institutionen för fysik

- **FÖRUTOM DET** sedvanliga, ny bil, resa samt nytt ridhus till fru och barn, så skulle jag med resten av medlen stärka GU:s ambitioner att tillvarata och realisera idéer, nytänkanden som kan leda till ökad konkurrenskraft nationellt och internationellt. Vidare riva murar mellan myndigheter, universitet, näringsliv etcetera för att på så vis skapa hållbara och expanderande kunskaps- och erfarenhetsnätverk. Detta för att verkligen sätta GU och Göteborg på världskartan och få nästan alla att vilja åka med och bidra.

Lars Lilliestam
Professor i musikvetenskap

- **SAMTIDENS STORA** problem kräver en moderniserad och ekonomiskt kraftigt förstärkt humaniora. Därför:
1. Öka tiden där lärare och studenter möts till minst 12 timmar per vecka – från nuvarande i snitt 6.
2. Skapa mång- och tvärvetenskapliga forskningsgrupper och kurser med starka inslag av humaniora kring teman som kultur och hälsa, miljö och klimat, livsåskådning, integration, skola med mera.

Joanna Giota
Universitetslektor i pedagogik

- **GÖRA LÄRARUTBILDNINGEN** mer progressiv med en inbyggd kunskaps- och samhällskritik samt göra institutionernas forskning och deras förbindelser till utbildningen tydliga så att studenterna får påtaglig förståelse av vad vetenskap kan vara. Vetenskapligt baserade lärmiljöer för alla elever kan inte åstadkommas utan kompetens i olika vetenskapliga metoders möjligheter och begränsningar.

Friheter att värna om

Fria medier är en viktig förutsättning för att stävja korruption och främja demokrati, visar flera empiriska studier.

– Men vi har en ganska västerländsk syn på demokrati och pressfrihet. I övriga världen är sambandet inte alls lika självklart, förklarar Mathias A. Färdigh. Han har nyligen disputerat på avhandlingen *What's the Use of a Free Media?*

I JANUARI 2011 visar albansk tv en videoinspelning där tidigare premiärminister Ilir Meta uppenbart är inblandad i en korrupt upphandling. Avslöjandet leder till massiva protester i Tirana, fyra demonstranter dödas, Ilir Meta tvingas avgå, ställs inför rätta och ... sedan ingenting.

– Utifrån ett västerländskt perspektiv är det ganska enkelt: i ett land med fri press granskas makten kontinuerligt och korruption och annat maktmissbruk avslöjas. Människor som tar del av medierna blir upprörda och utkräver ansvar. De fria mediernas betydelse för "quality of government", alltså ett välfungerande samhälle, anses avgörande.

Men sambandet mellan ett demokratiskt, icke-korrupt land och fria medier är inte så självklart som de allra flesta tycks tro, förklarar Mathias Färdigh.

– Mediernas betydelse är bland annat beroende av om landet har väl fungerande icke-korrupta, effektiva och opartiska samhällsinstitutioner och om det varit demokratiskt länge eller om det befinner sig i början av en demokratiseringsprocess. Och även om fria medier finns är det inte samma sak som att allmänheten kan tillgodogöra sig informationen. Kan folk läsa, har de tillgång till Internet, finns det ens alltid ström? Och om nu medierna faktiskt har avslöjat fiffel eller maktmissbruk, får det då några konsekvenser? Ilir Meta blev exempelvis frikänd och även om hans anseende skadades kunde han återetablera sig inom politiken igen.

DET FINNS OCKSÅ exempel på länder med lite korruption, trots att medierna inte alls är fria.

– I Singapore är mediefriheten obefintlig men landet är ett av världens minst korrupta. Där har man andra sätt att få bukt med korruption och maktmissbruk.

Medierna kan också själva vara en del av det korrupta system de förväntas granska eller så kan de ha kopplingar till makten.

– Nya sociala medier, där människor

själva kan sprida information, lägga upp bilder eller texter, kan möjligtvis granska makten på ett nytt sätt, förklarar Mathias Färdigh. Utvecklingen kan gå fort: för ett decennium sedan fanns noll mobilabonnemang i Afrika, idag har man gått om USA och räknas nu som den näst största mobilmarknaden i världen, vilket också får konsekvenser för afrikansk politik. I vissa länder försöker man motverka korruption genom olika antikorrupsionsprogram, med väldigt blandade resultat. Kanske vore det mer effektivt att helt enkelt starta internetkaféer istället?

MEN DET ÄR INTE heller så att medier endast drivs av det ädla motivet att bidra till ett gott samhälle, påpekar Mathias Färdigh.

– De flesta medier är ju affärsdrivande verksamheter där det till syvende och sist handlar om att tjäna pengar. Fri journalistik är förstås ingen garanti för bra journalistik.

Pressfriheten är dock stark i de gamla västerländska demokratierna. Eller hur?

– Jovisst, men demokrati samt yttrande- och tryckfrihet är något som ständigt måste värnas, även i västvärlden. Vi behöver inte gå längre än till våra närmaste grannländer för att hitta exempel på direkta inskränkningar i både yttrande- och tryckfrihet. Ta bara den brittiska behandlingen av The Guardian i Snowdenaffären.

SAMBANDET MELLAN fria medier och ett gott samhällsstyre är alltså komplicerat och inkluderar en rad olika faktorer där det ena inte nödvändigtvis alltid leder till det andra, påpekar Mathias Färdigh.

– Man kan se det som en spiral mer än som en pil som pekar åt ett håll: fria medier leder till ökad demokrati, vilket i sin tur gör det lättare för medier att fungera och att korruption och maktmissbruk minskar. Det innebär att "quality of government" eller det goda styret ökar ...

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

MATHIAS A. FÄRDIGH

AKTUELL: Med avhandlingen *What's the Use of a Free Media? The Role of Media in Curbing Corruption and Promoting Quality of Government*, vid JMG.

BOR: På Klädesholmen.

FAMILJ: Hustrun Carolina och tre barn.

SENAST LÄSTA BOK: Bonhoeffer: *Pastor, Martyr, Prophet, Spy* av Eric Metaxas.

FAVORITMAT: Raggmunk med fläsk.

INTRESSEN: Barnens fritidsaktiviteter, utförsäkring, golf samt följer Brynäs IF med stort intresse.